

Jelentés az 1911. évi madárjelölésekről.

Irta: SCHENK JAKAB.

Habár a madárjelölési kísérletek nagymértékű népszerűsítéséhez nem csekély mértékben hozzájárultak az ellenük intézett, éppen olyan heves, mint alaptalan támadások, melyek állandóan főlészínen tartották a kérdést és érdeklődést keltettek fől irányában, mégis rövid időn belül való, meglepően széleskörű elterjedésüket első sorban az eddig elért jelentős eredményeknek kell tulajdonítani. Mindjobban gyökeret vert az a meggyőződés, hogy az oekologiai vizsgálatok továbbfejlesztése érdekében feltétlenül szükség van erre a módszerre, mert segítségével azok, a faj oekológiájának megértéséhez és megoldásához nélkülözhetetlen törvényszerűségek is megállapíthatók, melyek csakis az egyén ismerete révén mutathatók ki.

Mindjobban kitűnik, hogy az idevágó adatok értékessége nem szűnik meg azok érdekességével, avval t. i., hogy pl. a gólya Dél-afrikában telegyűlé, hogy gémeink egy része Dél-olaszországba és Sziáziliába vonul, hogy a füstli fecske visszatér a régi fészkeire stb., hanem azon túl is folytatódik, mikor azt kell kérdezni, miért telegyűlé egészen Európa gólyaállománya egy tömegben túl az egyenlítőn, miért vonulnak Magyarország és Németország danksirályai, holott Angliából alig mennek tovább az angol partoknál, hogyan van az mégis, hogy a kontinentális *Larus ridibundus* még szubspezifikusan se különbözik a szigetországától, micsoda törvényszerűségek nyilvánulnak meg a rendelkezésre álló fészkelő területek és téli szállások megszállásában, miért változnak egyes fecsképarok már a második költés alkalmával, mások viszont miért maradnak együtt éveken át és stb.? Mindezeket, a faj oekológiájára rendkívül fontos kérdéseket a jelölési kísérletek eredményei vetették felszínre, így csak természetes, hogy ezeket rövid idő alatt úgyszólván mindenütt fel-

Bericht über die Vogelmarkierungen im Jahre 1911.

VON JAKOB SCHENK.

Obwohl die grosse Popularität der Berin- gungsversuche in nicht geringem Maasse jenen ebenso heftigen als grundlosen Angriffen zu verdanken ist, welche die Frage ständig auf der Oberfläche hielten und das Interesse für dieselbe erweckten, so muss deren innerhalb kurzer Zeit in auffallend weiten Kreisen erfolgte Verbreitung dennoch hauptsächlich den bisherigen bedeutenden Resultaten zugeschrieben werden. Es fasst die Überzeugung immer stärkere Wurzeln, dass behufs Weiterentwicklung der oekologischen Studien diese Forschungsmethode unentbehrlich ist, indem man mit Hilfe derselben auch diejenigen, zur Klärung und zum Verständnisse der Oekologie der Art unbedingt notwendigen Gesetzmässigkeiten erkennen kann, welche sich nur durch die Kenntnis des Individuums ergeben können.

Es wurde immer evidenter, dass die hiehergehörigen Daten nicht nur interessant, sondern wirklich wertvoll sind, und dass dieser Wert durchaus nicht durch die einfachen Tatsachen, dass z. B. der Storch in Südafrika überwintert, dass ein Teil der Reiher nach Italien und Sizilien zieht, dass die Schwalbe ihr früheres Nest besiedelt usw. erschöpft ist, sondern auch noch fernerhin besteht, da sich im Anschlusse an diese Tatsachen auch solche Fragen aufdrängen: weshalb überwintert fast der gesamte Storchbestand Europas in einer Masse jenseits des Aequators, weshalb sind Deutschlands und Ungarns Lachmöven Zugvögel, während die englischen kaum weiter als die englische Küste gehen, wie kommt es trotzdem, dass sich die kontinentale *Larus ridibundus* von der insularen nicht einmal subspezifisch unterscheidet, welche Gesetzmässigkeiten bestehen in der Besiedelungsweise der zur Verfügung stehenden Winterquartiere und Brutgebiete, weshalb gehen manche Schwalbenpaare schon bei der nächsten Brut auseinander, während andere Jahre hindurch zusammenhalten usw.? All diese, für die Oekologie der Art un- gemein wichtigen Fragen, wurden durch die Resultate der Vogelmarkierungsversuche auf-

karolták, a hol intenzívebb művelésnek örvend a madártnan.

Így Németországban a rossitteni madár-vártán dr. THIENEMANN J. vezetése alatt egy-részt folytatódtak a kísérletek, másrészt pedig dr. WEIGOLD H. a helgolandi madár-vártán is mindjárt nagyobb mértékben kezdte azokat és STREESEMANN munkálatai révén Dél-német-országra is kiterjesztette őket a Bajor Madár-tani Egyesület. Dániában MORTENSEN K. folytatja már 1899-ben megkezdett kísérleteit. Hollandiában a leydeni Országos Museum kebelében alakult egy madárjelölési bizottság VAN OORT vezetése alatt, s ugyanitt DELSMAN H. C. már két év óta végeztet gólyajelöléseket. Angliában és Skóciában, a hol a „British Bird” folyóirat (Szerk. WITHERBY H. F.) és az aberdeeni egyetem természetrajzi osztálya (vezető THOMSON J. A.) vezetik a kísérleteket, ezidén is ezrivel és ezrivel jelöltek madarakat. Oroszországban is megkezdődtek a kísérletek és pedig STOLL F. E. munkálatai révén a rigai természetvizsgáló egyesület Kielkondban létesült biológiai állomása keretében. A kísérletek eredményeinek általánosításához nagyban hozzájárulnak majd az észak-amerikai jelölések, melyeket GRANT W. W. elnöklete alatt az „American Bird Banding Association” fog végeztetni.

A kísérleteknek ez a nagyarányú kifejlesztése természetesen a Kir. M. O. K.-ot is arra indította, hogy ezúttal is tőle telhetőleg részt vegyen a mozgalomban és a már megkezdett jelöléseket ezentúl is folytassa, minthogy különben is valamely kutatási módszernek egyidejűleg nagy területen való keresztülvitele következtében az eredmények értéke jóval nagyobbá válik. A módszer tekintetében változás nem történt. Ezúttal is első sorban a fiatal madarak kapták a lábgyűrűket s csak egyes igen megbízható s megfelelő gyakorlattal rendelkező munkatársaink jelöltek öreg madarakat is, különösen fecskéket. A módszer változatlanságát természetesen főleg az a körülmény idézi elő, hogy az öreg madarak

geworfen und ist es daher nur natürlich, dass dieselben innerhalb kurzer Zeit fast überall Aufnahme fanden, wo sich die Ornithologie einer intensiveren Pflege erfreut.

So wurden z. B. in Deutschland die Vogelmarkierungen einerseits an der Vogelwarte Rossitten durch Dr. J. THIENEMANN fortgesetzt, andererseits aber auch an der Vogelwarte Helgoland durch Dr. H. WEIGOLD gleich zum Anfange in grösserem Maasstabe begonnen, und von der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern durch STREESEMANN'S Arbeiten auch auf Süddeutschland ausgebreitet. In Dänemark setzt CHR. MORTENSEN seine 1899 begonnenen Versuche auch fernerhin fort. In Holland entstand im Schosse des Reichsmuseums in Leyden unter der Leitung von VAN OORT eine Beringungs-Kommission und werden hier auch durch C. H. DELSMAN seit zwei Jahren Storchmarkierungen durchgeführt. In England und Schottland, wo diese Versuche von der Zeitschrift „British Birds“ (Red. H. F. WITHERBY) und von der naturhistorischen Sektion der Universität Aberdeen (Leiter J. A. THOMSON) geführt werden, wurden auch heuer Tausende und Tausende Vögel markiert. Auch in Russland wurde mit den Versuchen begonnen und zwar wurden dieselben von E. STOLL durchgeführt, als zu den Arbeiten der biologischen Station Kielkond des Naturwissenschaftlichen Vereines in Riga gehörend. Zur Verallgemeinerung der Versuchsergebnisse lassen die Markierungen, welche in Amerika von der „American Birds Banding Association“ unter Leitung von W. W. GRANT begonnen werden, wichtige Beiträge erhoffen.

Die hochgradige Ausbreitung des Ringexperimentes musste naturgemäss auch die Königl. U. O. C. dazu bewegen, auch diesmal nach Möglichkeit an der Bewegung teilzunehmen und die schon begonnenen Versuche auch fernerhin fortzusetzen, indem durch gleichzeitiges Durchführen einer Forschungsmethode auf grossen Gebieten die Resultate bedeutend grösseren Wert erhalten. Die Beringungsmethode blieb die frühere. Auch diesmal wurden in erster Linie im Neste befindliche Jungvögel markiert, und nur einige sehr zuverlässige und entsprechende Praxis besitzende Beobachter beringten auch alte Vögel, besonders Schwalben. Dass in Sache der Methode keine Änderung vorgenommen

összefogdosása igen nehézkes. A vizsgálatok során igen gyakran érzékenyen érezhető az öreg madarak vonulására és viselkedésére vonatkozó ismeretünk hiányossága, de sajnos ezidén se volt az intézet módjában a sok költséget, főleg sok időt igénylő munkálatok végeztetése. A jövő feladatai közé tartozik ennek a kérdésnek a lehető felkarolása is, még pedig első sorban a nálunk fészkelő madarak megjelölése, mert ezek nyújthatják azokat az adatokat, melyek az eddigi kutatások eredményeinek kiegészítésére a legalkalmasabbak. Az átvonuló madarak jelölése szintén értékes eredményeket szolgáltat, a mint ezt MORTENSEN és THIENEMANN *Anas crecca*, ill. *Corvus cornix*-jelölése bizonyítja, de a fiókkák jelölése révén elért eredmények szerves kiegészítő részét első sorban mégis csak a fészkelő madarak jelölése nyújthatja.

A megjelölt fajokra nézve az idén még szintén nem történt változtatás, ill. a jelölést nem terjesztettük ki újabb fajokra. Az intézet alkalmazottai a költési idő rövidegére való tekintettel első sorban csak azokat a helyeket kereshetik fel, a hol rövid idő alatt is nagyobb-számú jelölést lehet végezni. Ebben a kérdésben egyúttal az a szempont is döntött, hogy jelentős eredmények esakis huzamosabb ideig megszakítás nélkül folytatott jelölések révén várhatók, s így nem volt tanácsos az eddigi fajokon még távolról se befejezett kutatásokat félbeszakítani. Az újabb fajok felvétele is a jövő feladata, miként a fészkelő madarak jelölése, melyek valószínűleg együttesen kerülnek megoldásra.

Az elmondottak alapján az 1911. évi madárjelölési körutam bizonyos redukezióktól eltekintve nagyjában ugyanaz volt, mint az előző években. Ezt a redukeziót első sorban a *golyajelölés*knél vittem keresztül. Itt az a szempont volt az irányadó, hogy az eddigi tömeges jelölések révén főbb vonásaiban már ismeretes a golya vonulása, a hiányzó rész-

wurde, liegt hauptsächlich an dem Umstande, dass das Einfangen der alten Vögel mit verschiedenen Schwierigkeiten verbunden ist. Während der Untersuchungen macht sich die Mangelhaftigkeit unserer auf den Zug und das Verhalten der alten Vögel bezüglichen Kenntnis oft sehr empfindlich fühlbar, doch war leider auch diesmal keine Möglichkeit vorhanden, diese, grosse Kosten verursachenden und hauptsächlich viel Zeit in Anspruch nehmenden Arbeiten durchzuführen. Die womögliche Förderung dieser Aufgabe gehört zu den Aufgaben der Zukunft, und zwar sollen hauptsächlich Brutvögel markiert werden, indem diese jene Daten ergeben können, welche zur Ergänzung der bisherigen Resultate am geeignetsten erscheinen. Das Markieren der Durchzügler ergibt zwar ebenfalls wertvolle Resultate, wie dies die *Anas crecca*- und *Corvus cornix*-Markierungen von CHR. MORTENSEN und Dr. J. THIENEMANN beweisen, doch kann die organische Ergänzung der durch das Beringen der Jungvögel erreichten Resultate nur durch das Markieren der Brutvögel erhofft werden.

Bezüglich der markierten Arten wurden heuer ebenfalls noch keine Veränderungen vorgenommen, d. h. es wurde der Versuch nicht auf neue Arten ausgebreitet. Infolge der Kürze der Brutzeit können die Angestellten des Institutes hauptsächlich nur jene Gebiete besuchen, wo auch während kurzer Zeit eine grössere Anzahl Markierungen durchgeführt werden kann. Entscheidend war diesbezüglich auch der Umstand, dass wesentliche Resultate nur durch längere Zeit ununterbrochen durchgeführte Markierungen erhofft werden können, weshalb es nicht ratsam erschien, die für die bisherigen Arten noch lange nicht abgeschlossenen Untersuchungen zu unterbrechen. Die Aufnahme neuer Arten ist ebenfalls wie das Markieren der alten Vögel noch eine Aufgabe der Zukunft und werden beide voraussichtlich gemeinschaftlich zur Ausführung gelangen.

Auf Grund des Angeführten war meine Markierungs-Rundreise im Jahre 1911 von einigen Reduktionen abgesehen dieselbe wie in den vorigen Jahren. Die Reduktion wurde in erster Linie bei den Storchmarkierungen vollzogen. Hier war der Gesichtspunkt entscheidend, dass auf Grund der bisherigen Massen-Markierungen der Storchzug in seinen

leteket csak az éveken át, lehetőleg évről évre ugyanazonokon a pontokon végzett jelölések szolgáltatathatják. A választásnak itt természetesen azokra az állomásokra kellett esnie, a melyeken rövid idő alatt is lehetőleg sok fióka jelölhető. Ilyenek elsősorban a bellyei főhercegi uradalom területén fekvő Bellye, Kopács és Várdarócz községek, a hol ezúttal is SCHUH VIKTOR úr szives előzékenysége és közreműködése tette lehetővé a jelölések eredményes keresztülvitelét. A kivitelben ezúttal is segítségemre voltak NEHER BÉLA úr Bellyén, SZALAY ANTAL és KASZAP ISTVÁN urak Kopácson, BUZÁS KÁLMÁN úr Várdaróczon. A Duna-Tisza köze egyik legjelentősebb gólyatanyája Harta pestmegyei község, a hol, miként eddig is, HAUER BÉLA úr készítette elő a jelöléseket. Az ország északkeleti részének egyik legnagyobb gólyacentrumát Tiszatarján, Tiszakeszi és Mezőcsát községek alkotják, a jelöléseket ezidén is PLATTHY ÁRPÁD úr szives segítségével végeztem. Az előbbiekhöz közel lévén és elég tekintélyes gólyaállománya folytán Rakamaz községben is jelöltem, ezúttal is SZOMJAS GUSZTÁV úr szives közreműködésével. A kis Alföldön, bár nincsenek nagyobb gólyatelepek. FOGASSY SÁNDOR úr mintaszerű rendezésével mégis nagyobb mennyiségű gólyafióka jelöltetett Győr, Pozsony és Moson vármegyék területein.

Nagyobbmennyiségű gólyajelöléseket végeztek ezidén is LÉBER ANTAL úr Szatmár megyében, TOMPA KÁLMÁN úr Brassó és Háromszék megyékben, BAKY MIKLÓS és ifj. KÁLMÁN SÁNDOR urak Pest megyében és MOLNÁR GYULA úr Militics bácsmegyei községben.

Gémeket Újvidéken, Bellyén és Kisfalud szigeten jelöltem dr. SZLÁVY KORNÉL, SCHUH VIKTOR és HORVÁTH ISTVÁN urak szives segítségével. Ezeken kívül RADEZKY DEZSŐ úr végzett gémjelöléseket Háros szigeten.

Aquila XVIII.

Hauptzügen schon bekannt ist, und dass die noch fehlenden Momente durch Jahre hindurch an den nämlichen Stationen ausgeführte Markierungen erreicht werden können. Die Wahl musste naturgemäss auf jene Stationen fallen, wo in kurzer Zeit möglichst viele Jungstörche markiert werden können. Solche sind in erster Linie die auf dem Gebiete der erzherzoglichen Herrschaft Bellye liegenden Gemeinden Bellye, Kopács und Várdarócz, wo das Gelingen der Markierungen auch diesmal der gütigen Zuverlässigkeit und Mitwirkung des Herrn VIKTOR SCHUH zu verdanken war. In der Ausführung waren mir auch diesmal Herr BÉLA NÉHER in Bellye, die Herren ANTON v. SZALAY und STEFAN KASZAP in Kopács und Herr KOLOMAN BUZÁS in Várdarócz behilflich. Eine der bedeutendsten Storchkolonien des Gebietes zwischen Donau und Tisza ist die Gemeinde Harta des Komitates Pest, wo Herr BÉLA v. HAUER die Markierungen in der bisherigen Weise vorbereitete. Eine der grössten Storchansammlungen des nordwestlichen Teiles bilden die Gemeinden Tiszatarján, Tiszakeszi und Mezőcsát, wo ich die Markierungen auch diesmal unter gütiger Mitwirkung des Herrn ÁRPÁD v. PLATTHY ausführte. Infolge seiner Nähe zu dem vorigen Gebiete und des ziemlich ansehnlichen Storchbestandes markierte ich auch in der Gemeinde Rakamaz mit freundlicher Mithilfe des Herrn GUSTAV v. SZOMJAS. In der kleinen Tiefebene befinden sich zwar keine grösseren Storchkolonien, doch konnte durch die musterhaften Vorbereitungen des Herrn ALEXANDER v. FOGASSY dennoch eine grössere Menge Jungstörche in den Komitaten Győr, Pozsony und Moson gezeichnet werden.

Eine grössere Anzahl von Storchmarkierungen wurde auch diesmal von Herrn ANTON LÉBER im Komitate Szatmár, von Herrn KOLOMAN TOMPA in den Komitaten Brassó und Háromszék, von den Herren NIKOLAUS v. BAKY und ALEXANDER KÁLMÁN JUB. in den Komitaten Pest und von Herrn JULIUS MOLNÁR in Militics (Komitat Bács-Bodrog) vollzogen.

Reiher markierte ich hener in Újvidék, Bellye und auf der Insel Kisfalud unter gütiger Mitwirkung der Herren KORNÉL v. SZLÁVY, VIKTOR SCHUH und STEFAN v. HORVÁTH. Ausserdem markierte Herr DESIDERIUS v. RADEZKY auf der Insel Háros.

Dankasírványokat ezidén csak LOOS KURT úr jelölt Hirnsen taván Csehországban.

Fecskéket ezúttal is SZEÖTS BÉLA, MÜLLER PÉTER és RÁCZ BÉLA urak jelöltek nagyobb számban.

Az 1911. évi jelölésben közreműködők névsorát a megjelölt madarak mennyiségével együtt a következő kimutatás tartalmazza.

AIGNER G., Palicsfürdő	2
BAKY M., Künszentmiklós	41
CZIRFUSZ Ö., Bezdán	4
FRANO J., Répezejánosfa	6
HENNEL G., Galambos	2
HORN J., Tyej	21
KÁLMÁN S., Kalocsa	79
KEIDEL F., Mauterndorf	1
LÉBER A., Szatmár megyében — Im Komitate Szatmár	149
LENGYEL I., Arad	3
LOOS K., Hirnsen	47
MAJERSZKY I., Tökös	35
DR. MAUKS K., Algyógy	44
MAUKS V., Tátraháza	15
MOLNÁR GY., Hódság	23
MÜLLER P., Kevevára	96

Az osztrák munkatársak LOOS KURT úr kivételével schmidhoffeni TSCHUSI VIKTOR lovag úr felszólítására csatlakoztak az intézethez.

Kellemes kötelességet teljesítek, a midőn mindazoknak, a kik jelölési körutamban támogattak és jelöléseket végeztek, az intézet, valamint a magam nevében is hálás köszönetet mondok, egyúttal kérve a támogatást a jövőben is.

Hogy az egyes fajok mily mennyiségben jelöltettek, azt a következő kimutatás tünteti fel.

Alauda arborea	2
„ arvensis	10
Ampelis garrula	15
Anas boschas	2
„ querquedula	2
Anser anser	3
Aquila chrysaëtus	1

Lachmöven wurden heuer nur durch Herrn KURT LOOS auf dem Teiche Hirnsen in Böhmen gezeichnet.

Schwalben wurden auch diesmal in grösserer Anzahl von Herrn BÉLA v. SZEÖTS, PETER MÜLLER und BÉLA v. RÁCZ gezeichnet.

Das Namensverzeichnis der Mitarbeiter an den Vogelmarkierungen im Jahre 1911, sowie die Anzahl der Markierungen sind im folgenden Ausweise enthalten.

PAWLAS GY., Eperjes	87
POPERL F., Obernhof	19
RÁCZ B., Szerep	35
RADETZKY D., Tárnok, Háros	49
SCHENK JAKAB, különböző helyeken — an verschiedenen Punkten	543
SCHNEIDER R., Frigyesföld	9
SÍPOS A., Körmend	23
SPIESS A., Nagyszeben	12
SZEMERE Z., Farkasd	2
SZEÖTS B., Tavana	429
TOMPA K., több helyen — an ver- schiedenen Stellen	49
TRATZ P. E., Hall i/T.	5
TSCHUSI V., Hallein	7
Összesen — Zusammen	1837

Die Mitarbeiter aus Österreich schlossen sich mit Ausnahme des Herrn KURT LOOS dem Aufrufe des Herrn Ritter VIKTOR v. TSCHUSI zu SCHMIDHOFFEN zufolge dem Institute an.

Es ist uns eine angenehme Pflicht, allen jenen, welche mich in meiner Markierungsrundreise unterstützten und Markierungen durchführten, im eigenen sowie im Namen des Institutes herzlichsten Dank zu sagen und ihre Mitwirkung auch für die Zukunft zu erbitten.

In welcher Anzahl die einzelnen Arten gezeichnet wurden, ergibt sich aus nachfolgender Tabelle.

Aquila maculata	2
Ardea cinerea	2
„ purpurea	76
„ ralloides	50
Buteo buteo	1
Caprimulgus europaeus	1
Cerchneis tinnunculus	1

<i>Charadrius alexandrinus</i>	3	<i>Nycticorax nycticorax</i>	76
<i>Chelidonaria urbica</i>	153	<i>Oedicnemus oedicnemus</i>	2
<i>Ciconia ciconia</i>	649	<i>Oriolus oriolus</i>	9
„ <i>nigra</i>	16	<i>Parus major</i>	73
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	<i>Passer domesticus</i>	1
<i>Coracias garrula</i>	4	<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>	4
<i>Crex crex</i>	2	<i>Picus canus</i>	1
<i>Cuculus canorus</i>	3	<i>Plegadis falcinellus</i>	11
<i>Emberiza citrinella</i>	1	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	4
<i>Erithacus rubecula</i>	3	<i>Ruticilla phoenicura</i>	5
<i>Fringilla coelebs</i>	2	<i>Saxicola oenanthe</i>	6
<i>Gallinago gallinula</i>	1	<i>Sitta europaea</i>	8
<i>Gallinula chloropus</i>	1	<i>Strix flammea</i>	4
<i>Haliaëtus albicilla</i>	2	<i>Sturnus vulgaris</i>	53
<i>Hirundo rustica</i>	412	<i>Sylvia curruca</i>	1
<i>Jynx torquilla</i>	42	„ <i>sylvia</i>	3
<i>Lanius collurio</i>	9	<i>Turdus merula</i>	5
<i>Larus ridibundus</i>	45	„ <i>musicus</i>	5
<i>Limosa limosa</i>	1	„ <i>pilaris</i>	10
<i>Loxia curvirostra</i>	1	„ <i>viscivorus</i>	8
<i>Micropus apus</i>	2	<i>Upupa epops</i>	1
<i>Motacilla alba</i>	13	<i>Vanellus vanellus</i>	9
„ <i>boarula</i>	1	Összesen — Zusammen	1837
<i>Muscicapa grisola</i>	3		

A jelölt madarak összege a múlt évihez képest csökkenést mutat fel, de ezt csakis az a redukció idézte elő, melyet az intézet maga végzett, vagyis munkatársaink ezidén is lankadatlan buzgalommal és változatlan eredménynyel működtek közre az intézet jelölési munkálataiban.

A jelölések alkalmával szerzett tapasztalataim közül ezúttal is megismételhetem azt, hogy a fiókák jelölése nem veszélyezteti a költés sorsát s ugyanerről számolnak be munkatársaink idevágó jelentései is. Ezt a körülményt különben a közvetlen tapasztalat és kísérlet annyira tisztázta, hogy az evvel ellenkező híresztelések mint tendenciózus valótanságok, többé hitelre alig számíthatnak. Hogy még az öreg madarak is mily keveset törődnek a gyűrűzéssel, arról eklatáns bizonyítékot szolgáltatnak PAWLAS GYULA kísérletei a szénczinegével: évről évre állandóan felkeresik a téli etetőjét azok a példányok, melyek ugyanott majd minden esztendőben fogásba kerülnek és új gyűrűt kapnak. Ugyanerre a tapasztalatra jutott dr. MAUKS KÁROLY is. Észlelései szerint az első napon még ké-

Die Gesamtanzahl der Markierungen zeigt dem vorigen Jahre gegenüber eine Verminderung, doch wurde dieselbe von den Reduktionen hervorgerufen, welche das Institut selbst durchführte; unsere Mitarbeiter beteiligten sich auch diesmal mit unermüdlichem Eifer und unverändertem Erfolge an den Markierungsarbeiten des Institutes.

Von meinen Erfahrungen, welche sich während der Markierungen ergaben, möchte ich diejenige auch diesmal wiederholen, dass durch das Zeichnen der Jungen die Brut nicht gefährdet wird und wird diese Erfahrung auch von den einschlägigen Berichten unserer Mitarbeiter bestärkt. Dieser Umstand wurde übrigens durch eine Masse unmittelbarer Erfahrung und durch diesbezügliche Versuche schon derart geklärt, dass die entgegengesetzten tendentiösen Gerüchte wenig Glauben finden können. Wie wenig sich selbst alte Vögel um die Beringung kümmern, darüber geben die Versuche von JULIUS PAWLAS mit *Kohlmeisen* eklatante Beweise: seine Winterfütterungsapparate werden jedes Jahr von denselben Exemplaren besucht, welche fast jedes Jahr in Gefangenschaft geraten und einen neuen Ring erhalten.

nyelmetlennel találták a gyűrűt, esipegették azt, lábukat felhúzták, stb., de már 2—3 nap múlva alig törődtek vele s épp oly vigan röpködtek, mint gyűrű nélkül. Az így meggyűrűzött szénezinegék közül az egyik fészkelő is az etető közelében lévő egyik mesterséges fészkekoduban. Ugyancsak dr. MAUKS KÁROLY az etetőre járó két *csuszkát* is megfogta és meggyűrűzte. A jelölés után mind a kettő eltűnt, de már 2—3 nap múlva újra rendesen látogatták az etetőt. A házban fészkelő fehér barázdabillegető pár a gyűrűzés dacára is megtartotta régi fészkelőhelyét. Itt azt az érdekes megfigyelést tette, hogy a hím semmiképpen sem zavarta a gyűrű, a tojót ellenben futás közben egy ideig hátráltatta, ilyenkor sántikálni szokott. Lépegetésében azonban nem akadályozta a gyűrű.

A fecskejelöléseknél szerzett tapasztalatokra vonatkozólag utalok SZEÖTS BÉLA közleményére, az Aquila ezidei kötetében. Nagy körültekintéssel végzett kísérleteiből csak azt a tényt akarom itt megrögzíteni, hogy a fiókák kikelése után az öreg fecskék még a jelöléssel járó zavartatások árán sem hagyják el a fészkelőhelyet, illetve költést. A jelölési kísérleteket tehát ezen az alapon sem lehet jóhiszeműen megtámadni.

A gyűrű viselésével járó apró kellemetlenségek főleg onnan eredtek, hogy az apró madarak jelölésére szolgáló régi fecskegyűrűmintánk sok fajnak túlságosan nagy volt, különösen a zárókészülék miatt. Ezen a hiányon is segítendő, az idén új fecskegyűrűt csináltattunk, melynek átmérője alig 2 mm (a régié 3 mm volt) és nincs füles zárókészüléke. Valamivel vastagabb alumíniumszalagból készült, s így külön zárókészülék nélkül is jól tart. Felirata „Ornithologia, Budapest“.

Dieselbe Erfahrung machte auch Dr. KARL MAUKS. Laut seinen Beobachtungen fanden die Vögel den Ring am ersten Tage noch unbedequem, pickten an demselben herum, zogen den Fuss in die Höhe n. s. w. nach 2—3 Tagen kümmerten sie sich jedoch nicht im mindesten darum und flogen ebenso munter umher wie früher ohne Ring. Von den beringten *Kohlmeisen* brütete auch eine in der künstlichen Nisthöhle, welche sich in der Nähe des Futterapparates befand. Dr. KARL MAUKS fing auch die beiden *Kleiber* ein, welche den Futterapparat besuchten und beringte sie. Nach der Beringung verschwanden beide, besuchten jedoch nach 2—3 Tagen wieder regelmässig den Futterapparat. Das auf dem Hausdache brütende *Bachstelzenpaar* behielt trotz der Beringung seine alte Niststätte. Hier machte er die interessante Erfahrung, dass der Ring das Männchen durchaus nicht störte, das Weibchen jedoch im Laufen eine Zeitlang hinderte; es pflegte bei dieser Gelegenheit zu hinken. Beim Schreiten jedoch hinderte der Ring durchaus nicht.

Bezüglich der beim Schwalbenmarkieren erhaltenen Resultate verweise ich auf den Bericht von BÉLA V. SZEÖTS im heurigen Jahrgange der Aquila. Von seinen, mit grosser Umsicht geführten Untersuchungen möchte ich hier nur die Tatsache fixieren, dass nach dem Auskriechen der Jungen die alten Vögel selbst durch Störungen, welchen sie infolge der Markierungen ausgesetzt waren, nicht zum Verlassen der Brut und Brutstätte veranlasst wurden. Die Markierungsversuche dürfen daher mit gutem Gewissen auch in dieser Hinsicht nicht angegriffen werden.

Die kleinen Unannehmlichkeiten, welche als Folge des Tragens der Ringe auftreten, entstanden hauptsächlich daraus, dass unser früheres, zum Beringen der Kleinvögel dienendes Schwalbenringmuster für mehrere Arten zu gross war, besonders wegen des Verschlusses. Um diesem Mangel abzuhelfen wurden heuer neue Schwalbenringe angefertigt, deren Durchmesser kaum 2 mm beträgt (bei den früheren waren es 3 mm) und welche keinen separaten Verschlussapparat besitzen. Dieselben werden aus einem etwas dickeren Aluminiumbande hergestellt und halten deshalb auch ohne separaten Verschluss ganz gut. Aufschrift ist „Ornithologia Budapest.“

Rigó- és seregélynagyágú madarak jelölésére ez az új fecskégyűrű már kicsi volna, s ezért új gyűrűminta vált szükségessé. melynek a „rigógyűrű“ nevet adtuk. Átmérője 4 mm. szintén füles zárókészülék nélkül, erősebb alumíniumszalagból készült. Felirata: „Ornith. Közp., Budapest“.

Több megfigyelőnk sasokat is óhajtván jelölni, ezzel a kívánsággal is számolnunk kellett, s külön „sasgyűrű“ készíttetése vált szükségessé. Átmérője 25 mm. Zárókészüléke nincs, mert a 2 mm vastag alumíniumlemez-ből készült gyűrű szétnyitása csak arravaló eszközzel lehetséges. Felirata: „M. kir. Ornith. Központ, Budapest“. Súlya minden vaskossága mellett is csak 15 gramm.

A gólyajelölések alkalmával ezúttal is azt tapasztaltam, hogy bár lassan, de állandóan fogy az állomány, amint ez az alábbi táblázatból kitünik.

Zum Zeichnen der Vögel von Drossel- und Starengrösse wäre dieser Ring schon zu enge, weshalb ein neues Ringmuster notwendig wurde, welches den Namen „Drosselring“ erhielt. Derselbe hat ebenfalls keinen separaten Verschluss, wurde aus einem stärkeren Aluminiumbande mit der Aufschrift „Ornith. Közp. Budapest“ hergestellt; Durchmesser 4 mm.

Indem mehrere Mitarbeiter auch Adler be-ringen wollten, mussten wir auch mit diesem Wunsche rechnen und ein neues Ringmuster den „Adlerring“ herstellen lassen. Durchmesser beträgt 25 mm. Verschlussapparat keiner, indem das Öffnen des aus einem 2 mm dicken Aluminiumbande hergestellten Ringes ohne entsprechendes Werkzeug unmöglich ist. Aufschrift: „M. Kir. Ornith. Központ Budapest“. Gewicht ist trotz aller Massigkeit nur 15 Gramm.

Bei Gelegenheit der Storchmarkierungen musste ich auch diesmal die Erfahrung machen, dass der Bestand zwar langsam aber stetig herabgeht, wie dies aus folgender Tabelle hervorgeht.

Jelölő állomások Markierungs-Stationen	1-es fészkalj 1-er Gelege	2-ös fészkalj 2-er Gelege	3-as fészkalj 3-er Gelege	4-es fészkalj 4-er Gelege	5-ös fészkalj 5-er Gelege	Megszállott fészkek		Üres fészkek	
						Besetzte Horste		Leere Horste	
						1911	1910	1911	1910
Ágostonfalva	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Amacsz	2	2	4	1	—	9	7	—	—
Apácza	2	1	4	1	—	8	11	13	6
Árapatak	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Baka	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Batizvasvári	1	1	4	1	—	7	9	—	—
Bellye	1	7	6	4	—	18	19	6	8
Biharnagybajom	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Bogyviszló	—	1	1	4	—	6	—	4	—
Bölon	—	1	1	1	—	3	—	—	—
Böös	—	2	2	1	1	6	7	—	4
Csáklyó	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Dercsika	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Dusnok	—	—	2	2	—	6	6	8	—
Egri	—	3	1	2	—	6	9	—	—
Farkasd	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Foktó	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Földvár	—	—	—	1	—	1	—	1	—

Jelölő állomások Markierungs-Stationen	1-es fészekalj 1-er Gelege	2-ös fészekalj 2-er Gelege	3-as fészekalj 3-er Gelege	4-es fészekalj 4-er Gelege	5-ös fészekalj 5-er Gelege	Megszállott fészkek		Üres fészkek	
						Besetzte Horste		Leere Horste	
						1911	1910	1911	1910
Frigyesföld	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Géderlak	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Győrujfalu	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Győrzámoly	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Haraszti	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Harta	—	4	7	4	—	15	16	8	9
Hidvég	—	—	—	3	—	3	6	7	4
Hirip	—	1	1	1	—	3	4	—	—
Kalocsa	—	1	1	2	—	4	—	1	—
Kiskőrös	—	—	—	—	—	16	—	—	—
Kispeleske	1	2	1	—	—	—	—	—	—
Kopács	—	6	3	3	—	12	17	5	6
Körmend	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Künszentmiklós	—	1	1	7	1	10	—	—	—
Ladomér	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Lázári	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Lipót	—	—	1	1	—	2	1	—	—
Méhtelek	2	1	2	—	—	5	—	—	—
Mezőcsát	2	3	7	5	2	22	29	7	6
Mikola	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Milities	1	5	4	3	—	13	13	—	14
Miske	—	3	2	3	—	8	4	—	—
Nádasd	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Nagyajta	—	2	1	—	—	3	—	2	—
Nagykoles	—	2	1	1	—	4	4	—	—
Nyárad	—	—	1	1	—	2	2	1	1
Palics	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Patkányos	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Pestfajsz	—	—	—	—	—	—	4	1	—
Pettyén	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Rakamaz	—	7	5	1	—	13	12	5	9
Répezejánosfa	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Sárás	—	—	—	—	1	1	1	—	—
Sókut	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Somogyjád	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Szabadi	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Szap	—	—	—	1	—	1	—	—	1
Szászmagyarós	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Szentbenedek	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Szerep	—	1	—	—	—	1	2	—	—
Szunyogháza	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Tárnok	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Tikos	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Tiszakeszi	—	4	3	2	—	11	12	5	4

Jelölő állomások Markierungs-Stationen	1-es fészekalj 1-er Gelege	2-ös fészekalj 2-er Gelege	3-as fészekalj 3-er Gelege	4-es fészekalj 4-er Gelege	5-ös fészekalj 5-er Gelege	Megszállott fészkek		Üres fészkek	
						Besetzte Horste		Leere Horste	
						1911	1910	1911	1910
Tiszatarján	—	1	4	2	—	7	9	5	2
Tolna	—	—	—	2	1	3	—	—	—
Tolnamózs	1	4	1	1	—	7	—	—	—
Tölös	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Uzód	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Ürbő	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Ürmös	—	—	1	—	—	1	—	1	—
Vámos	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Várdarócz	—	7	4	3	—	15	19	10	11
Veresmart	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Összesen — Zusammen	14	87	88	70	5	—	—	—	—

Az átlagos szaporodási arányszám az idén elég kedvező, a mennyiben 264 pár 757 ivadéka alapján ez az arányszám 2:87, a múlt évi 2:83-mal és az 1909. évi 2:76-tal szemben. Az idén igen gyakori volt a 4-es fészekalj.

A bejárt gémtelepek jelenlegi állapotáról s az itt szerzett tapasztalatokról röviden a következőkben számolok be.

A régiak közül ezidén csak a bellyei uradalom gémtelepén jártam. A telep ezidén is igen népes volt. A nádasban csak *Ardea purpurea* fészkel, a partmenti fűzeseken néhány pár *Ardea cinerea* és *ralloides* telepedett le. Június 29-én a vörös gém fiókái javarészt már elszéledtek a fészkekből, úgy hogy a jelölést főleg a nádasban szanaszét található egyes fiókákon végezhettem. Csak igen kevés fészekalja volt még annyira fejletlen, hogy bevárta a csónakot. Ez a körülmény nagyon megnehezítette a jelölést, mely nem is volt olyan eredményes, mint a múlt évben.

Megbízható értesülések szerint az uradalom területén kisebb *Phalacrocorax carbo*-telepek is vannak megint, de erről közvetlen tudomást nem szerezhettem.

Die durchschnittliche Vermehrungsziffer ist heuer ziemlich günstig, indem sich dieselbe auf Grund der 757 Nachfolger von 264 Paaren als 2:87 ergibt gegenüber 2:83 vom vorigen Jahre und 2:76 vom Jahre 1909. Heuer waren 4-er Gelege sehr häufig.

Vom derzeitigen Stande der besuchten Reiherkolonien und den hier gemachten Erfahrungen kann ich in aller Kürze folgende Skizze geben.

Von den früher besuchten war ich heuer nur in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye. Dieselbe war auch heuer stark bevölkert. Im Rohrwalde nistete nur *Ardea purpurea* auf den am Ufer stehenden Weiden siedelten sich einige Paare von *Ardea cinerea* und *ralloides* an. Am 29. Juni hatte das Gros der Purpurreiherr-Jungen die Nester schon verlassen, so dass nur die überall im Röhricht herumsteigenden einzelnen Jungen beringt werden konnten. Nur sehr wenige Gelege waren noch derart schwach, dass sie den Nachen erwarteten. Dieser Umstand erschwerte das Markieren, welches auch bei weitem nicht so erfolgreich war, als im vorigen Jahre.

Laut verlässlichen Nachrichten sollen auf dem Gebiete der Herrschaft auch wieder kleinere Kolonien von *Phalacrocorax carbo* bestehen, doch konnte ich darüber keine unmittelbare Kenntnis erwerben.

Az új gémtelepek közül a legnépesebb az ú. n. kátyi rétben van. Ez az új település az újvidéki Nagyrét lecsapolása következtében elpusztult régi gémtelep közelében keletkezett. Az emberi kapzsiság, mely az eddigi szomorú tapasztalatok szerint a gémtelepek vesztét szokta okozni, ezúttal ellenkezőleg új gémtelep keletkezését segítette elő. A kátyi érdekelttség abban a reményben, hogy az újvidékit a kátyi réttől elválasztó régi rossz töltés miatt az újvidéki rét lecsapolásával egyidejűleg a kátyi részből is lefolyik a víz, a lecsapolási költségekből semmit se vállalt. Az újvidéki érdekelttség erre megerősítette a töltést s így a kátyi rész, mely kb. 70—80 hold terjedelmű, továbbra is víz alatt maradt. A gémekek csakhamar észrevették ezt a rájuk nézve kedvező körülményt s elfoglalták a kínálkozó fészkelési alkalmatosságot. Mint-hogy ez a terület aránylag kicsi, azért nem valószínű, hogy a közel jövőben ezt is lecsapolják s így minden ornithologus örömeire egy ideig még biztosítva van ennek az új gémtelepnek az élete, annál is inkább, mert nehezen járható lévén, háborgatásoktól is mentesnek ígérkezik.

Az állomány az idén a következő volt:

<i>Ardea cinerea</i> kb.	5 pár
„ <i>purpurea</i> kb.	50 „
„ <i>ralloides</i> kb.	200 „
<i>Nycticorax nycticorax</i> kb.	100 „
<i>Plegadis falcinellus</i> kb.	70 „
<i>Phalacrocorax pygmaeus</i> kb.	15 „
Összesen 440 pár	

Június 19-én a fiókák még igen különböző növekedési stádiumban voltak. *Arderea purpurea* és *cinerea* fiai már anyányiak, a fészekből azonnal elszöknek s csak egy részüket lehet utólélni. *Ardea ralloides*-ből és *Nycticorax*-ból is akadnak már majdnem egészen anyányi fiókák, de legnagyobb részük még a fészekben marad, míg *Phalacrocorax* még részben tojasokon ül. *Plegadis falcinellus* fiak még valamennyien a fészekben maradnak. Általában meglepően koraiak a fiókák. A költés az idén

Von den neuen Reiherkolonien befindet sich die volkreichste im sogenannten Kátyer Ried. Diese neue Siedelung entstand in der Nähe der früheren Reiherkolonie, welche infolge der Trockenlegung des Grossen Riedes von Újvidék zugrunde ging. Die menschliche Hab-sucht, welche nach den bisherigen traurigen Erfahrungen den Ruin der Reiherkolonien zu verursachen pflegte, trug hier im Gegenteile zum Entstehen einer neuen Kolonie bei. Die Kátyer Interessenten wollten sich nämlich nicht an den Kosten der Trockenlegung beteiligen, da sie der Meinung waren, dass die Trockenlegung des Grossen Riedes von Újvidék zugleich auch diejenige des Kátyer Riedes mit sich ziehen wird, da beide nur durch einen alten durchlöchernten Damm von einander getrennt waren. Die Újvidéker Interessenten errichteten jedoch darauf einen neuen festen Damm an Stelle des alten, so dass der Kátyer Teil, annähernd 40 Hektar auch fernerhin unter Wasser blieb. Die Reiher nahmen diesen für sie günstigen Umstand bald wahr und okkupierten auch bald darnach diese sich bietende Brutstätte. Indem das Gebiet verhältnismässig gering ist, erscheint es kaum wahrscheinlich, dass dasselbe in nächster Zeit trockengelegt wird, weshalb zur Freude jedes Ornithologen der Bestand dieser neuen Kolonie noch gesichert ist, und dies umso mehr, weil dieselbe schwer gangbar ist, daher vor Störungen geschützt erscheint.

Der Bestand war heuer folgender:

<i>Ardea cinerea</i> ca	5 Paare
<i>Ardea purpurea</i> ca	50 „
<i>Ardea ralloides</i> ca	200 „
<i>Nycticorax nycticorax</i> ca	100 „
<i>Plegadis falcinellus</i> ca	70 „
<i>Phalacrocorax pygmaeus</i> ca	15 „
Zusammen . 440 Paare	

Am 19. Juni befanden sich die Jungen noch in einem sehr verschiedenen Wachstumsstadium. Die Jungen von *Ardea purpurea* und *cinerea* sind schon fast gänzlich erwachsen, flüchten sich sofort aus dem Neste und kann nur ein Teil derselben eingeholt werden. Von *Ardea ralloides* und *Nycticorax nycticorax* gibt es zwar auch schon nahezu flügge Junge, doch bleibt das Gros derselben noch im Neste. Die *Plegadis falcinellus* Jungen verbleiben noch sämtlich im Neste *Phalacrocorax pygmaeus* hat noch Eier.

nem volt eredményes, mert az időjárás következtében igen sok fióka elpusztult. A hideg miatt előáll a táplálékhiány, minek következtében az öreg madarak minden időt táplálékszerzésre kénytelenek fordítani s fiaikat nem melengethetik. A hideg és éhség ilymódon sokszor tönkretette az egész fészekaljat. Hozzávetőleges becslésem szerint a költésnek minimálisan az egyharmadrésze esett ilymódon az időjárás áldozatául.

A fészkek valamennyien a nádban vannak, főleg az avas részeken s csak úgy nagyjában nádból vannak összerova. Általában csak a nagyságról ismerhetők fel az egyes fajok fészkei, kivéve a kárókatonák fészkeit, melyek több gonddal készülnek s szép kerek mély eséséjük van.

A nádasban és annak környékén még a következő fajokat észleltem: *Emberiza schoeniclus*, *Calamodius schoenobaenus*, *Acrocephalus streperus*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Circus aeruginosus*, *Fulica atra*, *Fuligula nyroca*, *Anas boschas*, *Cyanecula suecica leucocyanea*, *Locustella naevia*, *Ortygometra parva*, *Gallinula chloropus*. Egy meredek partoldalon nagy *Clivicola*-telep; ugyanitt elhagyott róka-lyukban *Glaucidium noctuum* ütött tanyát.

Az idén látogattam meg először a Tiszapolgár községtől néhány kilométernyire északra fekvő, a Tiszától s egyik holt ágától alkotott Kisfaludi szigeten levő *bakcsótelepet*. Habár a fészkek nehezen hozzáférhetők, mert túlnyomó részben magas fák vékony gallyain vannak, tehát a jelölés életveszélylyel jár, mégis meg kellett kísérelni a dolgot, mert ezideig csak az ország déli és nyugati részén levő gémtelepeken történtek gémjelölések. A szóban forgó tetepen legfeljebb 100 pár fészkel s július 8-án a fiókák jó része már a fészken kívül tartózkodott. Nagyon sok fióka áldozatul esik ennek a szokásnak, mert könnyen lepotyognak s ha nem is üti magát agyon a földön, mégis el-

Im allgemeinen ist die Brut ausserordentlich frühe. Die Brut war heuer nicht erfolgreich, indem Witterungseinflüssen zufolge sehr viele Junge zugrunde gingen. Die Kälte bringt Nahrungsmangel mit sich, weshalb die Elternvögel fast die ganze Zeit mit Nahrungssuche verbringen müssen und daher ihre Jungen nicht erwärmen können. Kälte und Nahrungsmangel richteten auf diese Weise oft das ganze Gelege zugrunde. Nach meiner Schätzung dürfte ungefähr der dritte Teil der Brut der Kälte zum Opfer gefallen sein.

Sämtliche Nester befinden sich im Röhrriecht, hauptsächlich an den Stellen mit Überständern und sind dieselben ganz kunstlos aus Rohr zusammengefügt. Im allgemeinen können die Nester der verschiedenen Arten nur nach der Grösse voneinander unterschieden werden, mit Ausnahme der Nester der Zwergscharbe, welche mit etwas mehr Sorgfalt gebaut werden und einen schönen runden, tiefen Napf besitzen.

Im Röhrwalde und dessen unmittelbarer Umgebung beobachtete ich noch folgende Arten: *Emberiza schoeniclus*, *Calamodius schoenobaenus*, *Acrocephalus streperus*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Circus aeruginosus*, *Fulica atra*, *Fuligula nyroca*, *Anas boschas*, *Cyanecula suecica leucocyanea*, *Locustella naevia*, *Ortygometra parva*, *Gallinula chloropus*. In einer steilen Uferwand war eine grosse Kolonie von *Clivicola riparia*; eben daselbst hauste auch *Glaucidium noctuum* in einer verlassenen Fuchshöhle.

Heuer besuchte ich zum ersten Male die von der Gemeinde Tiszapolgár einige Kilometer nördlich gelegene Tiszainsel Kisfalud, wo sich eine *Nachtreiher*-Kolonie befindet. Obwohl die Nester sehr schwer zugänglich waren, indem sich dieselben zum überwiegenden Teile auf dünnen Zweigen hoher Bäume befanden, weshalb das Markieren fast lebensgefährlich war, musste die Sache dennoch versucht werden, weil bisher nur in jenen Reiher-Kolonien Markierungen vorgenommen wurden, welche im südlichen und westlichen Teile des Landes gelegen sind. In dieser Kolonie brüten höchstens 100 Paare und hielt sich am 8. Juli der grösste Teil der Jungen schon ausser dem Neste auf. Dieser Gewohnheit fallen sehr viele Junge zum Opfer, da sie leicht herunterfallen und dann unbedingt zu-

pusztul, mert az öregek az ilyen fiókat már nem táplálják.

A gémtelepen kívül még *Corvus frugilegus*-telep van a szigeten, s ezen a telepen a *Cerchneis respertinus* is okkupált magának néhány fészket. Mint fészkelő madarakat még a következőket figyeltem meg: *Milvus migrans*, *Cerchneis tinnunculus*, *Corvus cornix*, *Turtur turtur*, *Oriolus oriolus*, *Fringilla coelebs* és *Sylvia atricapilla*.

A Budapestről déli irányban néhány kilométernyire fekvő Háros szigeten már régóta tengődik egy *bakesótelep*. Néhány évvel ezelőtt már úgy volt, hogy véglegesen elpusztult, de 2—3 év óta új település történt. RADEZKY DEZSŐ úr ezidén kb. 15 fészkaljat jelölt.

Itt említem meg, hogy egy gyűjtemény megvétele ügyében 1911 június 19-én a Fertő környékén járva megállapíthattam, hogy az illmiezzi kis erdő közelében levő nádasban három *Ardea albat* láttam, a mint a nádasba leereszkedtek. Bizonyára itt fészkeltek. Illmiez határában a Fertő partján *Recurvirostra avocetta* fészkaljat találtam.

Az idei munkálatok és ezekkel kapcsolatos tapasztalatok rövid vázolásán után most már áttérhetek a múlt évi jelentős óta nyert eredmények ismertetésére. Kezdem ezúttal is a *fehér gólyá*-val az évfolyamok sorrendjében.

A hol a kor nincs felemlítve, ott mindig fiatal madárról van szó, mely még a fészkekben kapta a gyűrűt.

Az 1908. évi jelölésből ezidén egyetlen egy példány sem került meg. A százalékarány tehát marad az eddigi, t. i. 26.

Az 1909. évi jelölésből csak két példányról kaptunk hírt, ezek közül is az egyik csak elkésztet bejelentés miatt maradt az idénre, mert még 1910 ben került kézre. Tekintettel arra, hogy az 1908. évi jóval kisebb számú jelölésből még a rákövetkező esztendőben 4 példányról érkezett hír, meglehetősen esalódást keltett az 1909. évi jelölés, melynek másodéves példá-

grunde gehen, da sich die Eltern auch dann nicht um sie kümmern, wenn sie trotz des Falles am Leben bleiben.

Ausser der Reiher-Kolonie befindet sich auf der Insel noch eine Kolonie von *Corvus frugilegus*, in welcher auch einige *Cerchneis respertinus*-Paare Horste okkupierten. Als Brntvögel beobachtete ich noch folgende: *Milvus migrans*, *Cerchneis tinnunculus*, *Corvus cornix*, *Turtur turtur*, *Oriolus oriolus*, *Fringilla coelebs* und *Sylvia atricapilla*.

Einige Kilometer südlich von Budapest befindet sich die Donauinsel Háros, wo schon seit langer Zeit her eine *Nachtreiher*-Kolonie vegetierte. Vor einigen Jahren schien dieselbe schon endgültig eingegangen zu sein, seit 2—3 Jahren wurden jedoch wieder neue Siedlungsversuche gemacht. Herr DESIDERIUS v. RADEZKY zeichnete hier heuer ungefähr 15 Gelege.

Hier möchte ich erwähnen, dass ich behufs Ankaufes einer Vogelsammlung für das Institut am 19. Juni 1911 die Umgebung des Fertősees besuchte und in einem Rohrstriche desselben nahe dem kleinen Illmiezzer Walde drei Stück *Ardea alba* sah, welche sich in das Rohr niederliessen. Jedenfalls brüteten sie hier. In der Illmiezzer Gemarkung fand ich auch knapp am Seenerfer das Nest von *Recurvirostra avocetta*.

Nach dieser kurzen Skizze der heurigen Arbeiten und der Resultate, welche sich hierbei ergaben, kann ich jetzt auf die Schilderung der seit dem vorigen Jahre erhaltenen Resultate übergehen. Auch diesmal beginne ich mit dem *weissen Störche* und gebe die Daten in der Reihenfolge der Markierungsjahrgänge.

Wo das Alter nicht besonders angegeben ist, handelt es sich überall um flugunfähige Jungvögel, welchen der Ring noch im Neste angelegt wurde.

Vom *Jahrgange 1908* wurde uns über kein einziges Exemplar berichtet. Der Prozentsatz bleibt daher der bisherige, nämlich 26

Vom *Jahrgange 1909* erhielten wir nur über zwei Exemplare Berichte und war auch von diesen der eine nur ein vom vorigen Jahre stammender verspäteter, da der Vogel noch im Jahre 1910 aufgefunden war. Mit Hinsicht auf den Umstand, dass der Jahrgang 1908, wo doch viel weniger Exemplare markiert wurden, im zweiten Jahre noch vier Daten

nyai közül csak egyetlen egyet jeleztek. Az 1909-ben megjelölt 1209 gólyalióka közül eddigelé 14 példányról van értesülésünk, a mi közelítőleg 1·2 százaléknak felel meg.

A két eset adatai a következők:

1. Jelöltem 1909 június 25-én Bácsordason 1861 számú gyűrűvel; elevenen fogságba került 1911 július 11-én Szabadkán, tehát 75 kilométernyire északnyugati irányban a jelölési helytől. Bejelentette BALÁZS DEZSŐ. A gólya tehát két esztendőnél tovább viselte a gyűrűt. Természetesen azonnal tudakozódunk a kézrekerülés körülményei iránt, kissé abban is reménykedvén, hogy végre fészkelő gyűrűs gólyára akadunk, de csak annyit tudhattunk meg, hogy sérült szárnyú példány volt, melyet azelőtt nem láttak a megfogás helyén. Néhány nap alatt meggyógyult a madár, melyet kérésünkre BALÁZS D. szabadon bocsátott. Közlelbbi részletek hiányozván, legfeljebb csak kombinációkba lehetne bocsátkozni a különben igen érdekes esetről, de a pozitívum csak annyi, hogy ez a másodéves példány a költési idő alatt a szülőhely közelében tartózkodott.

2. Jelölte 1909 június havában a bellyei uradalom sarokerdei szivattyútelepén SCHUCH VIKTOR 1952 számú gyűrűvel. Holtan találták 1910 február 28-án Smalkloof farmon, Volk-rusttól (Transvaal) északnyugati irányban, 27° 21' d. sz. és 29° 51' k. h. alatt. LANDSBERG F. J. H. szerint ez a gólya nekirepült a sürgönydrótnak s ennek következtében pusztult el.

Az 1910. évi jelölés, tehát az egyéves állomány szolgáltatva ezúttal is a legnagyobb kontingenst. Az elpusztult példányok ezúttal kivétel nélkül Afrikában találtattak s így, habár sok tekintetben bővítették a gólya vonulására vonatkozó eddigi tudásunkat, mégis az út még egyes ismeretlen részeire ezek is adósok maradtak a válaszszal. Tudomásunkra jutott 15 eset; minthogy 1910. év folyamán 1121 gólya jelöltetett, a százalék 1·4, tehát

lieferte, erregte der geringe Beitrag des Jahrgangs 1909, von dessen zweijähriger Generation nur ein einziges Exemplar aufgefunden wurde, nicht geringe Täuschung. Von den 1209 Storchjungen, welche im Jahre 1909 gezeichnet wurden, erhielten wir bisher über 14 Exemplare Kunde, was annähernd 1·2 Prozent anspricht.

Die Daten der beiden Fälle sind folgende:

1. Gezeichnet von mir am 25. Juni 1909 in Bácsordas mit Ring Nr. 1861; lebend gefangen am 11. Juli 1911 in Szabadka, d. i. 75 Kilometer nordöstlich vom Geburtsorte. Berichtet von DESIDERIUS BALÁZS. Der Vogel trug daher den Ring über zwei Jahre lang.

Natürlich erkundigten wir uns sofort über die näheren Umstände der Gefangennahme, da wir ein klein wenig Hoffnung hegten einmal einen Ringstorch als Brutvogel angetroffen zu haben, doch konnten wir nur so viel in Erfahrung bringen, dass es ein flügelahmes Exemplar war, welches früher dort, wo es gefangen wurde, nicht zu sehen war. Der Vogel gesundete nach einigen Tagen und wurde von D. BALÁZS danu freigelassen. In Ermangelung näherer Details könnte man sich über den recht interessanten Fall nur in Kombinationen einlassen, doch bliebe das Positivum immerhin nur so viel, dass sich dieses zweijährige Exemplar in der Nähe des Geburtsortes aufhielt.

2. Gezeichnet im Juni 1909 am Pumpwerk Sarokerdö der Herrschaft Bellye von VIKTOR SCHUCH mit Ring Nr. 1952. Tot aufgefunden am 28. Feber 1910 auf der Farm Schmal-kloof, nordwestlich von Volksrust (Transvaal) unter 27° 21' S. Br. und 29° 51' Ö. L. Laut F. J. H. LANDSBERG flog dieser Storch gegen den Telegraphendraht und ging infolgedessen zugrunde.

Der Jahrgang 1910, also die erstjährige Generation lieferte auch diesmal den grössten Beitrag. Die Exemplare wurden diesmal ohne Ausnahme in Afrika aufgefunden. Obwohl diese Daten unser Wissen über den Storchzug in vielen Beziehungen erweiterten, blieben dieselben über gewisse noch unbekanntete Teile der Reiseroute noch immer die Antwort schuldig. Es kamen aus 15 Fälle zur Kenntnis; indem im Jahre 1910 die Anzahl der gezeichneten Störche 1121 betrug, so ergibt sich der Prozentsatz zu 1·4, und ist der-

már az első évben kedvezőbb, mint az 1909-iki jelölés két évfolyama.

Az adatok a következők:

1. Jelölte 1910 június 26-án MAJERSZKY ISTVÁN, a helyei uradalom sarokerdei szivattyútelepén, 1938 számú gyűrűvel. Holtan találta 1910 december 31-én Dalinyebo törzsfőnök Jyalara Farm Bashee-ban, Mount Ayliff környékén, Délafrika Kapföld tartományában. A leletet ELI TOM BALL jelentette be.

2. Jelölte 1910 június 20-án ifj. KÁLMÁN SÁNDOR Bogyiszló pestmegyei községben, 2402 számú gyűrűvel. Tört szárnnyal fogták 1910 december 31-én Allens. Post Biggarsberg mellett, Natalban, Délafrikában. WARREN E., a Natal Government Museum igazgatója, közölte az esetet a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának igazgatójával, dr. HORVÁTH GÉZÁVAL, a ki viszont a Kir. M. O. K.-ot értesítette.

3. Jelölte 1910 július 12-én ifj. KÁLMÁN SÁNDOR Dushok pestmegyei községben, 2415 számú gyűrűvel. Holtan találta GELDART RÓBERT 1911 március 4-én Bulwer mellett, Natalban, Délafrikában.

4. Jelölte 1910 július 1-én LÉBER ANTAL Egri szatmármegyei községben, 2537 számú gyűrűvel. Kuttyák ölték meg 1910 december 28-án Melsester közelében, déli Rhodésiában. A bejelentő E. A. NOBBS, a Department of Agriculture igazgatója, a ki egyúttal a gyűrűt is beküldte.

5. Jelöltem 1910 június 19-én Szentfülöp bácsbodrogmegyei községben, 3198 számú gyűrűvel. Holtan találták 1910 december 15-én Waterkloofban, Vaalkop mellett, Transvaalban. Az esetet W. J. BASSON a „De Volkstem“ 1910 december 20-iki számában közölte, mely az erről szóló újságszelvényt a Kir. M. O. K.-nak is beküldte.

6. Jelöltem 1910 június 23-án Bellye baranyamegyei községben, 3291 számú gyűrűvel. Holtan találta SWART J. J. 1911 március 11-én Zanddritt mellett, Brits közelében, Transvaal Rustenburg kerületében. Az esetet közölte a „De Volkstem“ 1911 június 16-iki száma, de kérésünkre SWART J. J. közvetlenül a Kir. M. O. K.-tal is közölte az adatokat. Ezeket kívül DELSMAN H. C. is küldött értesítést.

selbe schon im ersten Jahre günstiger, als die ersten zwei Jahrgänge von 1909.

Die Daten sind folgende:

1. Gezeichnet am 26. Juni 1910 von STEFAN MAJERSZKY am Pumpwerke Sarokerdö der Herrschaft Bellye mit Ring Nr. 1938 Tot aufgefunden vom Häuptlinge DALINYEBO am 31. Dezember 1910 auf der Farm Jyalara, bei Bashee in der Gegend von Mount Ayliff, Cape Colony, Südafrika. Der Fund wurde von ELI TOM BALL gemeldet.

2. Gezeichnet am 20. Juni 1910 von ALEXANDER KÁLMÁN JUN. in Bogyiszló, Kom. Pest. mit Ring Nr. 2402. Flügellahn eingefangen am 31. Dezember 1910 bei Allens, Port Biggarsberg, Natal, Südafrika. E. WARREN, Direktor des Natal Government Museum teilte den Fall dem Direktor der Zoologischen Abteilung des Ung. National Museums Dr. G. v. HORVÁTH mit, der dann die Königl. U. O. C. verständigte.

3. Gezeichnet am 12. Juli 1910 von ALEXANDER KÁLMÁN JUN. in Dushok, Kom. Pest, mit Ring Nr. 2415. Tot aufgefunden am 4. März 1911 von ROBERT GELDART bei Bulwer, Natal, Südafrika.

4. Gezeichnet am 1. Juli 1910 von ANTON LÉBER in Egri, Kom. Szatmár mit Ring Nr. 2537. Von Hunden getötet am 28. Dezember 1910 bei Melsester in Süd-Rhodesien. Der Berichtstatter E. A. NOBBS, Direktor des Department of Agriculture, sandte uns auch den Ring ein.

5. Gezeichnet von mir am 19. Juni 1910 in Szentfülöp, Kom. Bács-Bodrog, mit Ring Nr. 3198. Tot aufgefunden am 15. Dezember 1910 in Waterkloof bei Vaalkop, Transvaal. Der Fall wurde von W. J. BASSON in der Nr. von 20. Dezember 1910 der Zeitung „De Volkstem“ veröffentlicht, welche ihrerseits den Zeitungsausschnitt der Königl. U. O. C. übersandte.

6. Gezeichnet von mir am 23. Juni 1910 in Bellye Kom. Baranya, mit Ring Nr 3291. Tot aufgefunden am 11. März bei Zanddritt, in der Nähe von Brits, Distrikt Rustenburg, Transvaal. Die Kunde brachte die Nummer vom 16. Juni 1911 der Zeitung „De Volkstem“ und wurden auf unsere Bitte die Daten von SWART J. J. auch unmittelbar der Königl. U. O. C. mitgeteilt. Ausser diesen berichtete auch H. C. DELSMAN über den Fall.

7. Jelöltem 1910 június 24-én Kopács baranyamegyei községben, Bellye mellett, 3542 számú gyűrűvel. A golya sorsáról a közelebbi adatok hiányoznak. A bejelentő WITHERBY H. F., a „British Birds“ szerkesztője, FREY H.-tól kapta a gyűrűt. — melyet meg is küldött az intézetnek — avval a megjegyzéssel, hogy 1910 december havában vették le egy golyáról, Ritfontein mellett, Pretoria közelében.

8. Jelöltem 1910 július 9-én Rakamaz szabolcsmegyei községben, 3606 számú gyűrűvel. Holtan találta GROBLER H. J. 1911 január 12-én Uidrai farmon, Zoutpansberg járásban, Transválaban. A hirt dr. GUNNING J. W. B., a Transvaal Museum igazgatójának köszönjük.

9. Jelöltem 1910 július 7-én Sárosmező ungmegyei községben, 3663 számú gyűrűvel. Holtan találta PIETERS C. L. 1911 június 5-én Otterhoek farmon, Harrismith mellett, Oranje államban. Állítólag a hideg ölte meg. A bejelentő Budapest város tanácsának küldte meg az értesítést. Ezenkívül CLARK J. FRANK is megküldte az értesítést a „Natal Witness“ egy közleménye alapján, valamint LEVISEUR M., az Oranje Free State Museum titkára, a kinek megküldték a gyűrűt, hogy azt a múzeumban elhelyezze.

10. Jelöltem 1910 június 25-én Várdarócz baranyamegyei községben, Bellye mellett, 3712 számú gyűrűvel. Agyonverte a jég 1910 december havában Strath Campbell farmon, Himeville mellett, Natal polelai kerületében. A bejelentést, valamint a gyűrűt is, CLARK J. FRANKnak köszönjük.

11. Jelöltem 1910 június 26-án Harta pestmegyei községben, 3729 számú gyűrűvel. Holtan találta WERDERMANN OTTO 1911 márczius 2-án Kilo-sában, Német-Keletafrikában. A bejelentő, a ki egyúttal a gyűrűt is megküldte, a következőket írja az esetről: „A halál okát nem tudom megmondani, mert már holtan találtam a madarat. Valószínűnek tartom, hogy a magas fűben valami maeskaféle ragadozónak esett áldozatul. Hogy Keletafrikában eddigelé még nem találtak jelölt golyát, annak tán az az oka, hogy még nagyon kevés itt az európai.“ WERDERMAN a „Wild und Hund“

7. Gezeichnet von mir am 24. Juni 1910 in Kopács, Kom. Baranya, bei Bellye mit Ring Nr. 3542. Die näheren Daten über das Erlangen des Ringes fehlen. Der Bericht-erstatte, H. F. WITHERBY Redakteur der Zeitschrift „British Birds“ erhielt den Ring, welchen er dem Institute auch zusandte, von H. FREY mit der Bemerkung, dass derselbe im Dezember 1910 bei Ritfontein, in der Nähe von Pretoria einem Storche abgenommen sei.

8. Gezeichnet von mir am 9 Juli 1910 in Rakamaz, Kom. Szabolcs, mit Ring Nr. 3606. Tot aufgefunden von H. J. GROBLER am 12. Jänner 1911 auf der Farm Uidrai, Distrikt Zoutpansberg, Transvaal. Die Kunde verdanken wir Dr. J. W. B. GUNNING, Direktor des Transvaal Museums.

9 Gezeichnet von mir am 7. Juli 1910 in Sárosmező, Kom Ung mit Ring Nr. 3663 Tot aufgefunden am 5. Juni 1911 von C. L. PIETERS auf der Farm Otterhoek, bei Harrismith im Staate Oranje. Angeblich wurde derselbe von der Kälte getötet. Der Bericht-erstatte verständigte den Magistrat der Stadt Budapest. Ausserdem erhielten wir die Kunde von J. FRANK CLARK auf Grund eines Berichtes der Zeitung „Natal Witness“, und auch von M. LEVISEUR, Sekretär des „Oranje Free State Museum“ wohin der Ring behufs Bewahrung eingesandt wurde.

10. Gezeichnet von mir am 25. Juni 1910 in Várdarócz, Komitat Baranya, bei Bellye, mit Ring Nr. 3712. Vom Hagel erschlagen im Dezember 1910 auf der Farm Strath-Campbell bei Himeville. Distrikt Polela, Natal. Bericht, sowie Ring wurden von FRANK J. CLARK eingesendet.

11. Gezeichnet von mir am 26. Juni 1910 in Harta, Komitat Pest, mit Ring Nr. 3729. Tot aufgefunden von OTTO WERDERMANN am 2. März 1911 in Kilo-sa, Deutsch-Ost-Afrika. Der Bericht-erstatte, der uns zugleich auch den Ring einsandte, schreibt über den Fall folgendes: „Todesursache könnte ich nicht angeben, da ich den Vogel schon verendet auffand. Ich halte es für wahrscheinlich, dass er in dem hohen Grase einem katzenartigen Raubtiere zum Opfer fiel. Dass in Deutsch-Ost-Afrika bisher noch keine gezeichneten Störche aufgefunden wurden, hat vielleicht die Ursache, dass es hier noch sehr wenig

1911. április 28-iki számában is közölte az esetet.

12. Az előbbinek testvére, mely a 3730 számú gyűrűt kapta. Elejtették 1911. július 23-án Pirrie Missionban, King Williamstown mellett, a Kapföldön. Az értesítést GODFREY ROBERT küldte meg. Eddig ez a legdélibb hely, ahol Magyarországon jelölt gólyát találtak.

13. A 3744 számú gyűrűvel jelölt gólya ugyancsak Hartán jelöltetett a fentiekkel egy napon. BICCARD W. 1911. aug. 15-ről kelt levelében arról értesít, hogy Zandfontein mellett (Pietersburg kerület, Transvál) a gólya lábát találta meg. Szóval a kimulás pontos dátuma ismeretlen. Ez a példány öreg madár volt, melyet segédmunkásom a jelölés alkalmával a fészekben megfogott, mikor fiait melengette. Az idén kerestük és tudakozódtunk, hogy visszajött-e a gyűrűs gólya, de senki se látta az illető fészekben; mind a két gólyaszülő jelöletlen volt. Csak ezt az egyetlen öreg példányt sikerült megjelölni s a véletlen éppen ennél hiúsította meg legalább egy esetben való biztos megállapítását annak, hogy a gólyák a régi fészekre térnek vissza. Annyiban azonban mégis érdekes ez az eset, hogy az öreg és fiatal gólyák egy területen telelnek; azt ugyan eddig se lehetett kétségbevonni, de még nem is volt teljesen bebizonyítva.

14. Jelöltem 1910. július 6-án Tusa zemplén-megyei községben 3856 számú gyűrűvel. A gyűrű 1910. november 25-én került HARDENBERG C. B. a délafrikai közp. sáskairtó bizottság titkárnak kezébe, aki az értesítéssel együtt a gyűrűt is megküldte. A lelőhely Avondale, Ermelo kerület, Transvál.

15. Jelöltem 1910. július 7-én Fogas ung-megyei községben 3873 számú gyűrűvel. Leölték 1911. június 17-én Chebebe mellett, Mumbwa kerületben E. Ny. Rhodésiában. A gyűrűs lábát TRENOWETH E. megküldte a transváli múzeumnak. Az értesítést Dr. GUNNING J. W. B. és HAAGNER A. küldték meg.

Ezzel Afrikában talált gólyáink száma összesen 26-ra emelkedett.

Europäer gibt“. Über den Fall berichtete WERDERMANN auch in der Nummer vom 28. April 1911 von „Wild und Hund“.

12. Geschwister des vorigen, gezeichnet mit Ring Nr. 3730. Wurde am 13. Juli 1911 in der Pirrie Mission, bei King-Williamstown im Kapland erlegt. Bericht von ROBERT GODFREY. Bisher der südlichste Punkt, wo ein gezeichneter ungarischer Storch vorkam.

13. Gezeichnet mit Ring Nr. 3744 am gleichen Tage, wie die vorigen, ebenfalls in Harta. W. BICCARD berichtet in einem Briefe vom 15. August 1911, dass bei Zandfontein (Distrikt Pietersburg, Transvaal) der beringte Fuss dieses Storches aufgefunden wurde. Das genaue Datum der Verendung ist also unbekannt. Dieses Exemplar war ein alter Vogel, welcher von meinem Hilfsarbeiter während der Markierung auf dem Neste gefangen wurde, als derselbe seine Jungen wärmte. Bei der heurigen Markierung suchten wir denselben und erkundigten wir uns, ob derselbe zurückgekommen sei, doch hatte ihn niemand in dem betreffenden Neste gesehen, beide Storcheltern waren heuer unberingt. Es gelang uns nur dieses einzige alte Exemplar zu beringen und vereitelte der Zufall gerade diese einzige Möglichkeit zur sicheren Bestimmung, dass auch die Störche an ihren früheren Horst zurückkehren. Insoweit hat der Fall immerhin Interesse, dass alte und junge Störche das gleiche Winterquartier besuchen, was zwar auch bisher nicht bezweifelt werden konnte, jedoch noch nicht unmittelbar bewiesen war.

14. Gezeichnet von mir am 6. Juli 1910 in Tusa, Komitat Zemplén, mit Ring Nr. 3856. Den Ring erhielt C. B. HARDENBERG, Sekretär der südafrikanischen Heuschreckenvertilgungs-Zentralkommission am 25. November 1911, der uns den Bericht und auch den Ring zusandte. Der Fundort war Avondale, Distrikt Ermelo, Transvaal.

15. Gezeichnet am 7. Juli 1910 in Fogas, Komitat Ung. mit Ring Nr. 3873. Erlegt am 17. Juni 1911 in Chebebe. Distrikt Mumbwa, N.-W.-Rhodesien. Der Ring wurde von E. TRENOWETH an das Transvaal-Museum eingesandt. Den Bericht verdanken wir Dr. J. W. B. GUNNING und A. HAAGNER.

Die Anzahl unserer in Afrika aufgefundenen gezeichneten Störche beträgt hiemit 26.

Az 1911. évi jelölésből ezideig csak egy gólyafióka sorsa ismeretes, a mely azonban új adattal gyarapítja a gólya vonulási útjára vonatkozó ismeretünket. A szóbanforgó gólyafiókát, melyet július 7-én Mezőcsáton jelöltem meg a 4179 számú gyűrűvel, már augusztus 17-én Yamboli mellett, Bulgáriában holtan találta BARTHÉLEMY atya, ki egyúttal a gyűrűt is megküldte. Yamboli az észak-déli irányban haladó Tundja folyó mellett fekszik a Balkán déli oldalán. A folyó iránya egyenesen a Dardanellákhoz vezet s kétségtelennek tartom, hogy ez a lelőhely a gólyáktól leginkább frekventált útirányban fekszik. Az adat mindenesetre haladást jelent az eddigi bizonytalansághoz képest, mert hiszen a magyar gólyáknak Európán át követett útjairól jóformán semmit se tudunk. Az eddig ismert adatok Szerbiából és Krassószörény megyéből nézetem szerint eltévedt példányokra vonatkoznak.

Meg kell állapítanunk, hogy a fehér gólya vonulási útjának ismerete sokkal lassabban halad előre, mint a téli szállásé, mindazonáltal az idei eredmények megint kisebbitették a „terra incognita“-k terjedelmét. A két rhodésiai, valamint a németkeletafrikai lelőhely kapcsolatosan a bulgáriaival újabb pontokat jelölnek a gólyák már sejtett útvonalán. Az eddigi adatok tanúságait összegezve a gólya időszakos tartózkodási helyeinek, átvonulási területeinek alakját óriási fához lehetne hasonlítani, melynek gyökérzete Délafrikát, törzse az átvonulási területet, koronája pedig a fészkelő területet borítja. Az elágazás valószínűleg a Földközi Tenger északkeleti zugánál, az Iskanderoun öbölnél kezdődik; innen indul ki a hatalmas északnyugati főág, melynek első mellékágazatai a kis-ázsiai fészkelőterületet borítják, végső elágazásai pedig Dániáig és Hollandiáig¹ (bizo-

Von dem im Jahre 1911 durchgeführten Storchmarkierungen gelangte bisher nur ein Fall zu unserer Kenntnis, welcher jedoch unsere Kenntnis des Storchzuges durch ein neues Datum erweitert. Dieser Jungstorch, welchen ich am 7. Juli in Mezöcsát mit Ring Nr 4179 versah, wurde schon am 17. August von P. BARTHÉLEMY, der auch den Ring einsandte, bei Yamboli in Bulgarien tot aufgefunden. Yamboli liegt neben dem in nord-südlicher Richtung fließenden Tundja-Flusse an der Südseite des Balkengebirgszuges. Die Richtung des Flusses führt in gerader Linie nach den Dardanellen und scheint es mir unzweifelhaft, dass sich der Fundort in einer von den Störchen am meisten frequentierten Zugslinie befindet. Das Datum bedeutet jedenfalls einen Fortschritt gegenüber der bisherigen Unsicherheit, da ja über den Weg der ungarischen Störche in Europa fast nichts bekannt war. Die bisherigen Daten aus Serbien und dem Komitate Krassó-Szörény bezogen sich meiner Ansicht nach auf verirrte Exemplare.

Wie es sich aus den bisherigen Daten ergibt, schreitet unsere Kenntnis des Durchzugsgebietes viel langsamer fort als jene über das Winterquartier, doch wurde die Ausdehnung der „Terra incognita“ durch die heurigen Daten wiederum etwas vermindert. Die Fundorte in Rhodesien und Deutsch-Ostafrika, verbunden mit dem Fundorte in Bulgarien, ergeben wieder neue Punkte auf dem schon bisher geahnten Reisewege des Storches. Die Resultate der bisher zur Kenntnis gelangten Daten zusammenfassend, kann die Form der vom Storch periodisch als Aufenthaltsort und während des Durchzuges frequentierten Gebiete mit einem ungeheuren Baume verglichen werden: das Wurzelwerk bedeckt Südafrika, der Stamm stellt das Durchzugsgebiet dar und die Krone verzweigt sich auf dem Brutgebiete. Die Verzweigung der Krone beginnt vermutlich am Nordostwinkel des Mittelländischen Meeres an der Bucht bei Iskanderoun; hier beginnt der mächtige nordwestliche Nebenast, dessen erste Verzweigungen die Brutstellen in Kleinasien darstellen und fernste Ausläufer die Brutgebiete in Dänemark und Holland¹ (ver-

¹ DELSMAN H. C. 1911 X. 25. kelt levelében arról értesített, hogy 1910 és 1911-ben összesen 34 gólyát

¹ C. H. DELSMANN berichtet in einem Schreiben vom 25. Okt. 1911, dass er mit Ringen der Vogel-

nyára Svédorszáig is) érnek. A képet még kiegészíthetjük avval, hogy valószínűleg a Dardanelláknál ebből az északnyugati főágból egy hatalmas ág északkelet felé nyúlva Oroszországot borítja. Dr. KAYGORODOFF DEMETER² vizsgálatai szerint ugyanis Oroszországban a golya előnyomulása északkeleti irányban történik, tehát éppen merőlegesen arra az irányra, a melyet tavaszi vonulásaik alkalmával Közép-és Nyugat-Európában szoktak követni a fészkelőterületre visszavonuló golyák. Hogy az északnyugati főágban hasonlóan van-e északkeleti főág is, mely az ázsiai fészkelőterületek egy részét borítaná, arról jelenleg még semmit se tudunk.

A vonulási elméletekhez érdekes ellenőrző adatot szolgáltat a hartai golyatestvérpár esete. A 3729 számú márczius elején már Német-Kelet-Afrikában volt a fészkelőterület felé vezető úton, a 3730 számú pedig július 23-án még King-Williamstown-ban tartózkodott a golyaelterjedés déli határvonalán. Habár egyes esetekből nem lehet általános érvényű következtetéseket vonni, mégis rá kell mutatni erre az esetre, mely semmiképpen se támogatja a vonulásméleti kutatóktól eredő azt a föltevést, hogy a fiókákat az öregek vezetik a téli szállásba és viszik vissza a fészkelőterületre s ily módon valósággal tanítják őket a vonulásra.

A vonulás kutatása szempontjából igen érdekes jelenségre figyelmeztetnek a délafrikai megfigyelők. Újabb időben mind több és több

jelöltetett Hollandiában a rossitteni madárvárta gyűrűvel, melyek közül egy példányt Felső-Sziléziában találtak. Úgy látszik tehát, hogy még Hollandia is ahhoz a területhez tartozik, melyről a golyák a Balkánon és Kis-Ázsián keresztül Délafrikába mennek téli szállásra.

² KAYGORODOFF D. tanár 1911 január 12-ről kelt levelében arról értesített, hogy az 1895—1909. időközben 199 állomáson gyűjtött 610 megfigyelésre támaszkodva vizsgálta a fehér golya tavaszi fölvonulását európai Oroszországban s e vizsgálat eredménye szerint „a fehér golya tavaszi fölvonulásának iránya európai Oroszországban kifejezetten délnyugat-északkeleti“. Ez a tény a leveléhez mellékelt térkép vázlaton is félreérthetetlenül kifejezésre jutott.

mutlich auch Schweden) bedecken. Das Bild kann noch damit ergänzt werden, dass vermutlich in der Gegend der Dardanellen aus diesem nordwestlichen Hauptaste ein starker nordöstlicher Ast nach Russland reichend, dessen Brutgebiete bedeckt. Laut den Untersuchungen von DIMITRY V. KAYGORODOFF² ist die Richtung des Frühjahrszuges des weissen Storches in Russland eine nordöstliche, also vertikal auf die Richtung, welche die auf ihre Brutgebiete in Westeuropa zurückkehrenden Störche einhalten. Ob neben dem nordwestlichen Hauptaste auch ein nordöstlicher Hauptast besteht, welcher sich auf einen Teil der asiatischen Brutgebiete verzweigt, ist derzeit noch total unbekannt.

Zur Kontrollierung der Zugstheorien ergibt das Geschwisterpaar von Harta sehr interessante Daten. Das mit Ring Nr. 3729 gezeichnete war Anfang März schon in Deutsch-Ost-Afrika auf dem Wege nach dem Brutgebiete der Art begriffen, während sich das andere am 23. Juli noch in King-Williamstown an der Südgrenze des Verbreitungsgebietes aufhielt. Obwohl man aus einzelnen Fällen keine Schlussfolgerung von allgemeiner Giltigkeit ziehen darf, muss doch auf diesen Fall hingewiesen werden, welcher die von Zugstheoretikern stammende Hypothese, wonach die Jungen von den Alten in die Winterquartiere und zurück auf das Brutgebiet geführt und so zum Ziehen angelernt werden, auch nicht in geringsten bestätigt.

Bezüglich des Studiums des Vogelzuges machen uns unsere südafrikanischen Beobachter auf eine ungemein interessante Erschei-

warte Rossitten in den Jahren 1910 und 1911 insgesamt 34 Störche in Holland markierte, von welchen ein Exemplar in Oberschlesien aufgefunden wurde. Es scheint daher, dass auch Holland noch jenem Gebietskomplexe angehört, von welchem die Störche über den Balkan und über Kleinasien nach dem in Südafrika gelegenen Winterquartiere ziehen.

² Prof. D. V. KAYGORODOFF berichtet in einem vom 12. Januar 1911 datierten Briefe, dass er den Frühjahrszug des Storches im europäischen Russland auf Grund von 610 Beobachtungen, welche in den Jahren 1895—1909 an 199 Stationen gesammelt wurden, untersuchte, und das Resultat fand, „dass der Frühjahrszug des weissen Storches im europäischen Russland eine ausgesprochene südwest-nordöstliche Richtung habe“. Diese Tatsache kam auch auf der Karte, welche dem Schreiben beigelegt war, unzweideutig zum Ausdruck.

golya marad Délafrikában az ottani tél ideje alatt is. Több közlemény is foglalkozik evvel a jelenséggel. Így pl. Dr GUNNING J. W. B. Pretoriából 1911 júl. 14-iki kelettel a következőket írja: „Az utóbbi években mindig több és több golya marad itt. Az állatkert közelében levő mezőkön naponta látható hat darab. Igen bizalmasak és 100 yardnyira megközelíthetők. A mennyire jó látesővel kivehető, nincsenek gyűrűzve; tollazatuk jó állapotban van, egészségük is jó; semmiképpen se keltik azt a benyomást, hogy beteg madarak volnának.“

HAAGNER A. K., ugyancsak Pretoriából, 1911 június 28-án kelt levelében a következőket írja erről a kérdésről: „Különös, de igaz, hogy a golya mindinkább állandósul. Éppen most kaptam értesítést arról, hogy King-Williamstown, White River és Sabi mellett e hónap folyamán még mindig voltak kisebb csapatok. Az állatkert fölött 3 darab repült el 3—4 nappal ezelőtt.“

A „The Natal Witness“ 1911 augusztus 26-iki számában a kérdésre vonatkozólag a következő adatok találhatóak: Zoutpansberg mellett május 6-án, King-Williamstown mellett pedig május 24-én láttak egy párt. Június 11-én Debe és Pirrie között (King-Williamstown környékén) 80 darabot figyelték meg.

Ezeket a megfigyeléseket megerősítik azok az esetek, — az idén szám szerint három, — a mikor június, illetve július hónapokban találtak Délafrikában jelölt golyákat. Az első ilyen eset már az 1910. évben történt, s így most már 4 jelölt golyánkról tudjuk, hogy Délafrikában töltötték nemesak a telünket, de a nyarunkat is. Mindenesetre rendkívül feltűnő jelenség ez a gyakori előfordulás, ha tekintetbe vesszük, hogy a golyáknak ez a szokása egészen újkeletű. Igen fontos kérdés, hogy állandósul-e és mivel kapcsolatos ez a jelenség. A kutatásba evvel váratlanul egészen új mozzanat kerül bele, mely egyelőre még inkább csak érdekes, de kétségtelen

nung aufmerksam. In neuerer Zeit verbleiben immer mehr und mehr Störche in Südafrika auch für die Zeit des dortigen Winters. Mehrere Berichterstatter befassen sich mit dieser Erscheinung. So schreibt z. B. Dr. J. W. B. GUNNING vom 14. Juli 1911 aus Pretoria folgendes: „In den letzten Jahren verbleiben immer mehr und mehr Störche hier. Auf den Feldern in der Nähe des Zoologischen Garten sind täglich sechs Stück zu sehen. Sie sind sehr zutraulich und können bis zu 100 Yard angenähert werden. So weit man es mit einem guten Feldstecher wahrnehmen kann, tragen sie keinen Ring; das Gefieder ist unversehrt, die Gesundheit ist ebenfalls in gutem Zustande und machen die Vögel durchaus nicht den Eindruck, als ob sie krank wären.“

A. K. HAAGNER schreibt uns ebenfalls aus Pretoria vom 28. Juni 1911 über diese Frage folgendes: „Es ist eine sonderbare, jedoch wahre Erscheinung, dass der Storch hier immer mehr und mehr ständig wird. Gerade jetzt erhielt ich die Kunde, dass sich im Laufe dieses Monats in King-Williamstown, am White River und bei Sabi noch immer kleinere Flüge aufhielten. Vor 3—4 Tagen flogen drei Stück über den Zoologischen Garten.“

In der Nummer vom 26. August 1911 des Journals „The Natal Witness“ befinden sich folgende auf diese Frage bezügliche Daten. Bei Zoutpansberg wurde am 6. Mai, bei King-Williamstown am 24. Mai ein Paar beobachtet. Am 11. Juni wurden zwischen Debe und Pirrie (Gegend von King-Williamstown) 80 Stück gesehen.

Diese Beobachtungen werden durch jene Fälle bestärkt. — im heurigen Jahre insgesamt drei — in welchen gezeichnete Störche in den Monaten Juni und Juli in Südafrika aufgefunden wurden. Der erste diesbezügliche Fall geschah schon im Jahre 1910, so dass uns jetzt schon vier Fälle bekannt sind, wo unsere Störche nicht nur den palaearktischen Winter, sondern auch den Sommer in Südafrika verbrachten. Es ist dieses häufige Vorkommen jedenfalls eine äusserst auffallende Erscheinung, wenn in Betracht gezogen wird, dass diese Gewohnheit von den Störchen erst in neuester Zeit angenommen wurde. Es ist eine sehr wichtige Frage, ob sich diese Erscheinung als kon-

oly feladat, melyet a folytatólagos jelölések révén okvetlenül szemmel kell tartani.

Valóban sajátosságos és egyelőre még alig magyarázható jelenség az, hogy míg Dél-afrikában még a mi nyarunk ideje alatt is találunk jelölt gólyákat, addig a fészkelő-területen a legnagyobb ritkaságok közé tartozik az ilyen lelet. Az idén mindössze egy ilyen esetről tudok. HAUER BÉLA értesítése szerint Harta községben fészkelő madár volt egy jelölt gólya, de senki sem akadt, a ki a gólya lelövése árán akarta volna a kétségtelenül rendkívül érdekes és értékes adatokat megszerezni. A jövőre megfigyelhetjük az illető fészket, s ha visszatérne a jelölt gólya, úgy gondoskodunk valami expediensről, hogy a gyűrű feliratát a gólya elpusztítása nélkül is megtudhassuk.

Az a kérdés, hogy miképpen helyezkednek el a fiókák a fészkelőterületen, még mindig teljesen nyílt és az eddigi tapasztalat szerint még sokáig kell folytatni a jelölési kísérleteket, míg elegendő errevonatkozó anyagot remélhetünk.

A *dankasirályra* vonatkozó újabban beérkezett adatok a következők:

Az 1908. évi jelölésből egy példány került meg (jelölte CSÖRGEY TITUS június 19-én, a velencei tavon, 777 számú gyűrűvel) 1911 márczius 7-én, a nápolyi öbölben. Az esetet dr. SCETTINO M. jelentette be s egyúttal beküldte a gyűrűt is, melyről a domború felirat majdnem tisztára lekopott, csak a homorú vésetű szám maradt épségben.

Az 1909. évi velencei tavi jelölésből az idén egy példány sem került meg.

Az 1910. évi jelölésből a következő példányokról kaptunk értesítést:

1. Jelölte június 15-én dr. GRESCHIK J., a velencei tó dimnyési részén, 1425 számú gyűrűvel: lövetett 1911 május 15-én Sár-

stant erweisen wird und wodurch dieselbe hervorgerufen sein dürfte. In die Forschung wird dadurch ganz unerwartet ein vollkommen neues Element eingeführt, welches vorläufig eine mehr interessante, aber jedenfalls solche Aufgabe darstellt, welche durch fortgesetztes Markieren der Störche unbedingt weiter verfolgt werden muss.

Es ist eine eigentümliche, vorläufig kaum erklärbare Erscheinung, dass während in Südafrika auch zur Zeit unseres Sommers gezeichnete Störche aufgefunden werden, im Brutgebiete ein derartiger Fund zu den grössten Seltenheiten gehört. Heuer gelangte nur ein einziger diesbezüglicher Fall zur Kenntnis. Laut dem Berichte von BÉLA V. HAUER war in Harta ein gezeichneter Storch Brutvogel, doch fand sich niemand dazu bewogen, das jedenfalls interessante und wertvolle Datum durch Abschuss des Storches zu erwerben. Im nächsten Jahre lassen wir das betreffende Nest beobachten und sollte der gezeichnete Storch zurückkehren, so werden wir trachten, einen Expedienten zu finden, damit uns die Aufschrift des Ringes auch ohne Aufopferung des Storches bekannt werde. Die Frage der Dislozierung der Jungvögel auf dem Brutgebiete ist noch immer offen und müssen laut den bisherigen Erfahrungen die Markierungsversuche noch lange Zeit hindurch fortgesetzt werden, bis diesbezüglich genügendes Material erhofft werden kann.

Über die *Lachmöve* sind folgende neuere Daten eingelaufen:

Aus dem Markierungsjahrgange 1908 wurde ein Exemplar — gezeichnet von T. CSÖRGEY am 19. Juni mit Ring Nr. 777 im See von Veneze — am 7. März 1911 in der Bucht von Neapel aufgefunden. Der Fall wurde uns von Dr. M. SCETTINO mitgeteilt, der zugleich auch den Ring einsandte. Die Aufschrift, welche auf unseren älteren Ringen nicht eingraviert ist, war fast gänzlich abgenutzt, nur die eingravierte Nummer blieb unversehrt.

Vom Jahrgange 1909 wurde heuer kein Exemplar aufgefunden.

Vom Jahrgange 1910 erhielten wir über folgende Exemplare Nachrichten:

1. Gezeichnet von Dr. E. GRESCHIK am 15. Juni in dem Dinnyésér Teile des Velenceer Sees mit Ring Nr. 1425; erlegt am 15. Mai 1911 in Sáraba, Kom. Fehér, in der

abán, Fejér megyében, a jelölési hely közvetlen környékén. SZIKLA G. értesítése.

2. Jelöltem június 11-én a velencei tavon, 1453 számú gyűrűvel; lövetett Pyrgos görögországi város közelében, 1911 január havában. A hír az Athénben megjelenő „Neon Asty“ napilap 1911 január 26-iki számában jelent meg, de a gyűrű száma tévesen 1953-nak volt megadva. Az értesítést az athéni es. és kir. osztrák-magyar konzulátusnak köszönjük, a közelebbi részletek beszerzését, valamint a gyűrű beküldését sok utánajárással a patraszi es. és kir. osztrák-magyar konzulátus végezte.

3. Jelöltem június 11-én a velencei tavon, 1745 számú gyűrűvel; lövetett 1911 január 20-án Krst mellett a Száván, Bród közelében. Az értesítést és a gyűrűt MYOHL BRAČANAK köszönjük.

4. Jelöltem június 11-én a velencei tavon, 1751 számú gyűrűvel; lövetett 1911 március havában Finalese mellett, Olaszország modenai tartományában. A hírt a Firenzében megjelenő „Diana“ folyóirat 1911. évfolyamának 51. lapján ALESSANDRINI, a madár elejtője közölte. A közleményre GHIDINI A. hívta fel a Kir. M. O. K. figyelmét.

5. Jelölte június 11-én KENESSEY L. a velencei tavon, 1889 számú gyűrűvel, melyről D'ALESSIO M. Castelvoturnóból 1911 március 30-iki kelettel azt írja, hogy elküldte a Kir. M. O. K.-nak. A gyűrűt nem kaptuk meg, úgyszintén a leletre vonatkozó részletesebb adatokat sem.

Az 1911. évi jelölésből eddig csak egy adatot kaptunk.

Jelölte 1911 május 29-én LOOS KURT a Hirnsen taván Csehországban, 1644 számú gyűrűvel; állítólag egy karvaly ütötte le 1911 július 11-én Lindenau mellett, Zwickau közelében, Csehország északi részében, a jelölési hely környékén. A hírt LISSNER A. küldte meg.

Megállapítható mindezekből, hogy a danksirályról beérkezett adatok ezúttal is jelentékenyen bővítették, úgy magára a faj vonulására, mint általában a vonulásra vonatkozó tudásunkat.

A legértékesebb adatot szolgáltatja az 1911 május 15-én Sárabán, a fészkelő telep köz-

unmittelbaren Nähe des Markierungsortes. Bericht von G. SZIKLA.

2. Gezeichnet von mir am 11. Juni auf dem Velencezer See mit Ring Nr. 1453; erlegt in der Nähe der Stadt Pyrgos in Griechenland im Jänner 1911. Die Nachricht erschien in der Nummer vom 26. Jänner 1911 des athenischen Journals „Neon Asty“, wo die Ringnummer jedoch irrtümlich als 1953 angegeben war. Die Benachrichtigung verdanken wir dem k. u. k. österr.-ungar. Konsulat in Athen, die Einziehung der weiteren Erkundigungen wurde mit vieler Mühe-waltung von dem k. u. k. österr.-ung. Konsulat in Patras vollzogen, welches auch den Ring erwerben liess.

3. Gezeichnet von mir am 11. Juni im See von Veneze mit Ring Nr. 1745; erlegt am 20. Jänner 1911 bei Krst auf der Save in der Nähe von Bród. Die Nachricht und den Ring erhielten wir von BRAČA MYOHL.

4. Gezeichnet von mir im See von Veneze mit Ring Nr. 1751; erlegt im März 1911 bei Finalese, Provinz Modena, Italien. Die Nachricht wurde im Jahrgange 1911, p. 51 des in Florenz erscheinenden Journals „Diana“ vom Erleger ALESSANDRINI veröffentlicht. Auf die Notiz wurde die Königl. U. O. C. von A. GHIDINI aufmerksam gemacht.

5. Gezeichnet von L. v. KENESSEY am 11. Juni im Velencezer See mit Ring Nr. 1889, von welchem M. d'ALESSIO in Castelvoturno vom 30. März 1911 schreibt, dass er denselben an die Adresse der Königl. U. O. C. abgesendet habe. Den Ring konnten wir nicht erhalten, ebensowenig wie die auf den Fund bezüglichen näheren Angaben.

Von dem Jahrgange 1911 wurde bisher nur ein Fall bekannt.

Gezeichnet von KURT LOOS am 29. Mai 1911 auf dem Teich bei Hirnsen in Böhmen mit Ring Nr. 1644; angeblich von einem Sperber geschlagen am 11. Juli 1911 in Lindenau bei Zwickau, Nordböhmen, in der Umgebung des Markierungsortes. Die Nachricht erhielten wir von A. LISSNER.

Es ist aus all diesem ersichtlich, dass die über die Lachmöve eingelaufenen Daten auch diesmal unsere Kenntnis über den Zug der Art selbst, aber auch über den Zug im allgemeinen wesentlich bereicherten. Die wertvollste Angabe ist jedenfalls diejenige, welche

vetlen környéken kézrekerült példány, melyről biztosan megállapítható, hogy a fészkelés idejére a szülőtelepre tért vissza, természetesen fészkelés ezéjából. Ez az első idevágó adatunk, s azt bizonyítja, hogy a fiókák egy része ennél a fajnál is a születési helyen települ meg szaporítás ezéjából, mint a hogyan ez a fiústi feeskére nézve már bizonyult. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy erre a kérdésre vonatkozó eddigi adatok — főleg a rossitteniek. — inkább azt a feltevést támogatták, hogy a fiókák nem térnek vissza arra a telepre, melyről származtak.

Érdekes és szintén új adat a januári előfordulás a Száván, mely a mellett szól, hogy a nálunk telelő dankasirályok részben a nálunk fészkelőkből kerülnek ki, holott eddig azt kellett gondolnunk, hogy a Magyarországon telelő példányok északibb vidékekről valók. Új adatot szolgáltat a Pyrgos mellett elejtett dankasirály is; délkelet felé ez adja meg az előfordulás határpontját.

Jelentős adatokat nyújtott ezidén a gémlélés is. (Az összes adatok itt is fiókakorukban jelölt példányokra vonatkoznak.)

Az 1908. évfolyamból a 982 számmal jelölt *üstökösgém* került kézre, melyet június 20 án az Obedszka barai gémlélepen jelöltem. A madarat 1911 június közepe táján lötték Lompalanka mellett, Bulgáriában. Az értesítést MÜLLER W. küldte a Kir. M. O. K.-nak; tudakozásunkra még avval az állítással egészítette ki a jelentést, hogy ez az *üstökösgém* az elejtés helyén fészkelő madár volt.

Ennek az adatnak a tanuságával éppen ellenkezik az, a melyet az 1909. évfolyamból került két példány szolgáltat. Az egyik madár itt is *üstökösgém*, melyet SCHUH V. jelölt július 12-én a bellyei uradalom gémlélepen, 274 számú gyűrűvel. NÉHER B. értesítése szerint ezt a madarat 1911 június 15-én a bellyei tó mellett lelötték. Ez a példány tehát a szülőtelepre tért vissza a fészkelés idejére, s valószínűleg tagja volt annak a kis fészkelő telepnek, melyet az idén a bellyei

sich auf das am 15. Mai 1911 in Sáraba in unmittelbarer Nähe des Geburtsortes erlegte Exemplar bezieht, von welchem der sichere Beweis der Rückkehr an die Geburtskolonie, jedenfalls behufs Brütens, geliefert wird. Es ist das erste hiehergehörige Datum, welches beweist, dass sich ein Teil der Zugvögel auch bei dieser Art an dem Geburtsorte behufs Fortpflanzung ansiedelt, wie dies von der Rauchschwalbe schon bewiesen ist. Es ist bekannt, dass die bisherigen Erfahrungen, hauptsächlich diejenigen, welche in Rossitten gemacht wurden, mehr die Annahme zu unterstützen schienen, dass sich die Zugvögel nicht in den Kolonien ansiedeln, aus welchen sie herkommen.

Ein interessantes und neues Datum ist auch das Vorkommen im Jänner auf der Save, aus welchem folgt, dass die vielen bei uns überwinternden Lachmöven zum Teile auch einheimische Brutvögel sind, wogegen man bisher annehmen sollte, dass die bei uns überwinternden Exemplare nordische Brutvögel sind. Ein neues Datum ist auch das Vorkommen in Pyrgos, welches den Grenzpunkt des Vordringens nach Südost bildet.

Bedeutungsvolle Ergebnisse lieferten neuer auch die Reihermarkierungen. (Sämtliche Daten beziehen sich auch hier auf solche Vögel, welche als Nestlinge gezeichnet wurden.)

Aus dem Jahrgange 1908 wurde der mit Ring Nr. 982 versehene *Schopfreiher* aufgefunden, welchen ich am 20 Juni in der Obedszka bara markierte. Der Vogel wurde ungefähr Mitte Juni 1911 bei Lompalanka in Bulgarien erlegt. Die Nachricht erhielten wir von W. MÜLLER, der auf unsere Anfrage seinen Bericht noch mit der Versicherung ergänzte, dass dieser *Schopfreiher* am Erlegensorte Brutvogel war.

Die beiden folgenden Daten, welche der Jahrgang 1909 lieferte, ergeben ein ganz entgegengesetztes Resultat, wie der vorangehende Fall. Der eine Vogel war auch hier ein *Schopfreiher*, welcher von V. SCHUH am 12. Juli in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye mit Ring 274 gezeichnet wurde. Laut dem Berichte von B. NÉHER wurde dieser Vogel am 15. Juni am Bellyeer Teiche erlegt. Dieses Exemplar kehrte daher zur Brutzeit an den Geburtsort zurück und war

uradalom vörösgéntelege mellett levő fűzfákön láttam.

A másik madár *vörösgém* volt, melyet június 17-én jelöltem a bellyei uradalom géntelegén, 945 számú gyűrűvel. VALKAI I. értesítése szerint 1911 augusztus havában lőtték le a madarat Kopácson, a szülőtelep közvetlen környékén. Ennél a példánynál nem lehet a szülőtelepre való visszatérést oly határozottsággal kimondani, mint az előbbi esetben, mint-hogy augusztusban már kezdődik a vonulás, de igazán ritka véletlen volna ennek a madárnak idevetődése augusztus havában, ha valami más, távoleső telepen fészkelte volna. Minthogy az eddigi tapasztalatokkal nem ellenkezik, azért egész biztosnak vehető, hogy ez a vörösgém az idén fészkelte a bellyei uradalom géntelegén, teljén a szülőtelepén.

Az 1910-iki évfolyamból a következő adatokat kaptuk:

1. *Vörösgém*. Jelölte SCHUH V. a bellyei uradalom géntelegén június havában, 626 számú gyűrűvel; elejtette 1910 augusztus 25-én dr. TÓTH GY. Kamaristyén, a szülőhely közelebbi környékén. Az értesítést és a gyűrűt MOLNÁR GY. megfigyelőnk küldte meg.

2. *Vörösgém*. Jelöltem június 24-én a bellyei uradalom géntelegén, 783 számú gyűrűvel. Elejtette DARA E. báró 1910 szeptember havában Caccamo mellett, Palermo tartományban. A hírt, melyre GHIDINI A. figyelmeztetett bennünket, a firenzei „Diana” hozta 1911. évfolyamának 29. lapján.

3. *Szürkegém*. Jelöltem június 17-én a lukácsfalvi Fehértávon, 629 számú gyűrűvel; elejtette MÜLLER M. 1911 szeptember 18-án Panesova mellett. A hírt a „Weidmannsheil” 1911. évfolyamában a 460. lapon közli.

Az 1911. évi jelölések közül eddig három esetről kaptunk értesítést.

1. *Vörösgém*. Jelöltem június 29-én a bellyei uradalom géntelegén, 1043. számú gyűrűvel; elejtették 1911 augusztus 20-án Apatinban.

vermutlich Mitglied jener kleinen, auf den Weidenbäumen neben der Purpurreiherkolonie der Bellyeer Herrschaft befindlichen Kolonie, welche ich dort heuer beobachtete.

Der andere Vogel war ein *Purpurreiher*, welcher am 17. Juni von mir in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye mit Ring Nr. 945 gezeichnet wurde. Der Vogel wurde nach dem Berichte von E. VALKAI im August 1911 in Kopács, also in der unmittelbaren Umgebung des Geburtsortes erlegt. Bei diesem Exemplare kann die Rückkehr zur Brutkolonie nicht ganz so bestimmt angegeben werden, wie im vorigen Falle, da im August schon der Zug beginnt, doch müsste es wirklich ein sehr seltener Zufall sein, wenn dieser Vogel in einer anderen, weit entfernten Brutkolonie genistet hätte, und trotzdem schon im August auf dem Durchzuge hier getroffen worden wäre. Indem es den bisherigen Erfahrungen nicht widerspricht, kann mit Bestimmtheit angenommen werden, dass dieser Purpurreiher heuer in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye, also in der Geburtskolonie gebrütet hat.

Vom Jahrgange 1910 erhielten wir folgende Daten:

1. *Purpurreiher*. Gezeichnet von V. SCHUH in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye im Juli, mit Ring Nr. 626; erlegt am 25. August 1910 von Dr. J. TÓTH in Kamaristye, in der unmittelbaren Umgebung der Geburtskolonie. Nachricht und Ring erhielten wir von unserem Beobachter J. MOLNÁR.

2. *Purpurreiher*. Gezeichnet von mir am 24. Juni in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye, mit Ring Nr. 783. Erlegt von Baron E. DARA im September 1910 bei Caccamo, Provinz Palermo. Die Notiz, auf welche uns A. GHIDINI aufmerksam machte, erschien im Jahrgange 1911 p. 29 der in Florenz erscheinenden Zeitschrift „Diana“.

3. *Graureiher*. Gezeichnet von mir am 17. Juni im Fehértó bei Lukácsfalva mit Ring Nr. 629; erlegt von M. MÜLLER am 18. Sept. 1911 bei Panesova. Die Nachricht befindet sich in „Weidmannsheil“, Jahrg. 1911, p. 460.

Vom Jahrgange 1911 wurden folgende drei Fälle bekannt:

1. *Purpurreiher*. Gezeichnet von mir am 29. Juni in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye, mit Ring Nr. 1043; erlegt am 20.

a telep közelebbi környékén. A hírt és a gyűrűt SCHICK ERŐNEK köszönjük.

2. *lőrösgém*. Jelöltem június 29-én a belyei uradalom gémtelepén, 1024 számú gyűrűvel; lövetett 1911 augusztus 15-én Káloz mellett, Fejér megyében, 150 kilométernyire északi irányban a teleptől. Bejelentő APPEL J.

3. *Bakesó*. Jelölte RADEZKY D. július 6 án Háros szigeten, 51 számú gyűrűvel; elejtette 1911 november 12-én HEINEZ A., ugyanevak a Háros szigeten. A gyűrűs lábat a Kir. M. O. K.-nak adományozta.

Az eddigieket kiegészítő és később összefoglaló tárgyalásban méltatandó eredmények mellett különösen fontosak azok, melyek a megtelepedésre vonatkoznak. Úgy látszik a gémeknél is érvényben van az a törvényszerűség, mely eddigelé már a füstifecske-nél és dankasirálynál kiderült, hogy az ivarérett fiókák egyrésze a szülőtelepen, másik része ellenben egész más gémtanyákon települ meg fészkelés ezéjából. Habár ez a törvényszerűség az idevágó adatok nehézkes és a szerencsés véletlentől függő beszerezhetése következtében, még csak szórványos adatokra alapítható, a gémmjelölések eddigi eredményessége alapján remélhető, hogy a kísérletek folytatása és lehetőség szerint való kiterjesztése még sok értékes adattal erősíti és világítja meg a szóbanforgó törvényszerűséget.

A *fecskejelölések* czidén is eredménytelenek maradtak abból a szempontból, hogy átvonulási területükről és téli szállásaikról mind-egyeddig egyetlen egy adatot se kaptunk, pedig egyes munkatársaink ugyanevak buzgó tevékenységet fejtettek ki abban, hogy minél több jelölt példány állhasson a véletlen rendelkezésére. Így pl. SZEÖTS BÉLA megfigyelőnk egymaga négy év alatt 840 példányt jelölt. Ezek daczára azonban eddigelé csak arra nézve nyertünk adatokat, hogy

1. *öreg madarak visszatérnek régi fészkeikre,*
2. *a fiókák egy része szintén a szülőföldre tér vissza fészkelés ezéjából és eloszolnak annak környékén.*

August 1911 in Apatin, in der unmittelbaren Umgebung der Kolonie. Nachricht und Ring verdanken wir ERNST SCHICK.

2. *Purpurreiher*. Gezeichnet von mir ebenfalls am 29. Juni in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye, mit Ring Nr. 1024; erlegt am 15. August 1911 bei Káloz. Kom. Fejér, 150 Kilometer nördlich von der Kolonie. Bericht von J. APPEL.

3. *Nachtreiher*. Gezeichnet von D. RADEZKY am 6. Juli auf der Donauinsel Háros, mit Ring Nr. 51. Erlegt am 12. November 1911 von A. HEINEZ, ebenfalls auf der Hárosinsel. Der beringte Fuss befindet sich in der Königl. U. O. C.

Neben den, die bisherigen ergänzenden und in einer späteren zusammenfassenden Darstellung zu würdigenden Resultaten sind besonders diejenigen sehr wichtig, welche sich auf die Besiedelung beziehen. Wie es scheint, ist die Gesetzmässigkeit, welche sich für die Rauchschwalbe und Lachmöve offenbarte, auch für die Reiherarten gültig: laut dieser Gesetzmässigkeit besiedelt ein Teil der fortpflanzungsfähigen Jungen die Geburtskolonie, der andere jedoch fremde Kolonien. Obwohl diese Gesetzmässigkeit derzeit noch auf sporadische Daten gegründet ist, da das Erhalten derselben sehr beschwerlich und hauptsächlich vom glücklichen Zufalle abhängig ist, so kann man auf Grund der bisherigen Ergebnisse der Reihermarkierungen erhoffen, dass die Fortsetzung und womögliche Ausbreitung der Versuche diese Gesetzmässigkeit noch durch viele wertvolle Daten bestärken und beleuchten wird.

Die *Schwalbenmarkierungen* blieben in einer Beziehung auch heuer erfolglos, indem wir bisher auch nicht ein einziges Datum über das Durchzugsgebiet oder die Winterquartiere erhielten, trotzdem einige unserer Mitarbeiter sich die grösste Mühe gaben, dass dem Zufalle je mehr Exemplare zur Verfügung stehen mögen. So markierte z. B. unser Beobachter BÉLA v. SZEÖTS binnen vier Jahren 840 Exemplare. Trotz allem, konnte aus den bisherigen Daten nur soviel festgestellt werden, dass:

1. *Die alten Vögel an das früher innegehabte Nest zurückkehren.*
2. *Ein Teil der Jungrögel behufs Nistens ebenfalls an den Geburtsort zurückkehrt und sich in dessen Umgebung verteilt.*

A párok összetartására vonatkozólag még kevés biztos adatunk van s így erről még előzetes véleményt se mondhatunk. Egy esetben beigazolódott a párok összetartása, több esetben a jelölt párból a második költés alkalmával már csak egy példányon volt gyűrű, de nem lehetett megállapítani azt, hogy a másik gyűrűs madár más párhoz esatlakozott volna. Az idevágó kísérletek javarészt SZEÖTS BÉLA végezte, tapasztalatairól az Aquila idei évfolyamában számol be, utalok ennél fogva erre a közleményére.

A fecskejelölések révén nyert adatai a következők:

1. Jelöltetett 4308 számú gyűrűvel 1910 július 8-án mint fészkelő madár. Párja ugyanekkor a 4307 számú gyűrűt kapta. A jelölés helyén találtatott 1911 június 19-én, párján már nem volt gyűrű.

2, 3. Jelöltetett 1910 július 8-án 4417 számú gyűrűvel mint másodéves madár (előzőleg az 1909 június 23-án fiókakorában rátett 2403 számú gyűrűt viselte), ugyanakkor párja a 4309 számú gyűrűt kapta. 1911 június 12-én, fiókaiknak kikelése után ugyanabban a fészekben találtatott ez a pár, a hol a múlt évben megjelöltetett.

4. Jelöltetett 1910 május 5-én mint öreg madár 3557 számú gyűrűvel; ugyanannak az istállóban más részében találtatott 1911 nyarán. 1910-ben a párja is gyűrűs volt, 1911-ben már más, jelöletlen párja volt.

5. Jelöltetett 1910 július 12-én mint öreg madár 4425 számú gyűrűvel; ugyanakkor párja is kapott gyűrűt. Megkerült a jelölés helyén 1911 nyarán, párja már nem volt gyűrűs.

6. Jelöltetett 1910 július 8-án mint fióka 4329 számú gyűrűvel; ugyanabban az istállóban találtatott 1911 nyarán.

7. Jelöltetett 1910 május 6-án mint öreg madár 3585 számú gyűrűvel; kézrekerült 1911 nyarán ugyanabban az istállóban, a melyben jelöltetett.

8. Jelöltetett 1909 július 16-án 2908 számú gyűrűvel fiókakorában a tavarnamezői major-

Bezüglich des Zusammenhaltens der Paare sind noch wenig sichere Daten vorhanden, so dass man darüber noch kaum eine vorläufige Äusserung machen kann. In einem Falle bewahrheitete sich das Zusammenhalten der Paare, in mehreren Fällen war jedoch schon bei der zweiten Brut das eine Paar unberingt und konnte nicht nachgewiesen werden, dass sich das fehlende Paar einem anderen Paare angeschlossen habe. Die hierhergehörigen Versuche wurden hauptsächlich von BÉLA v. SZEÖTS durchgeführt; über seine Erfahrungen berichtet er im heurigen Jahrgange der Aquila und verweise ich daher auf diese Publikation.

Seine durch Schwalbenmarkierungen erreichten Daten sind folgende:

1. Gezeichnet mit Ring Nr. 4308 am 8. Juli 1910 als Brutvogel. Das Paar erhielt zu gleicher Zeit den Ring Nr. 4307. Aufgefunden am 19. Juni 1911 im Markierungsrayon, hatte jedoch diesmal ein unberingtes Paar.

2 und 3. Gezeichnet am 8. Juli 1910 mit Ring Nr. 4417 als zweijähriger Vogel (trug vorher Ring Nr. 2403, welchen er am 23. Juni 1909 als Nestling erhielt), das Paar erhielt gleichzeitig den Ring Nr. 4309. Das Brutpaar wurde am 12. Juni 1911 nach dem Ausschlüpfen seiner Jungen in demselben Neste aufgefunden, wo es vorigen Jahres gezeichnet wurde.

4. Gezeichnet am 5. Mai 1910 als alter Vogel mit Ring Nr. 3557; wurde im Sommer 1911 in einem anderen Teile desselben Stalles aufgefunden. Im vorigen Jahr wurde auch das Paar beringt, 1911 hatte der Vogel ein unberingtes Paar.

5. Gezeichnet am 12. Juli 1910 als alter Vogel mit Ring Nr. 4425; gleichzeitig wurde auch das Paar beringt. Im Markierungsrayon aufgefunden im Sommer 1911, aber mit einem unberingten Paare.

6. Gezeichnet als Nestling am 8. Juli 1910 mit Ring Nr. 4329; im Markierungsrayon aufgefunden im Sommer 1911.

7. Gezeichnet am 6. Mai 1910 als alter Vogel mit Ring Nr. 3585; aufgefunden im Sommer 1911 in demselben Stalle, wo der Vogel markiert wurde.

8. Gezeichnet am 16. Juli 1909 als Nestling mit Ring Nr. 2908 im Meierhofe Tavarnamező, aufgefunden im Sommer 1911 in Ta-

ban: kézrekerült 1911 nyarán a 1¹/₂ kilométer távolságra fekvő Tavarnán.

9. Jelöltetett 1910 július 22-én mint öreg madár 4435 számú gyűrűvel Tavarnán, kézrekerült 1911 nyarán a tavarnamezői majorban.

A fecskejelölés révén nyert egyéb adataink a következők:

10. *Füstifecske*. Jelölte RÁCZ BELA 1909 július 18-án Szerepen, 2975 számú gyűrűvel mint fészkelő madarat. 1911 április 30-án ugyanabban a fészekben fészkelte, melyben 2 évvel ezelőtt jelöltetett.

11. *Füstifecske*. Jelölte RÁCZ BELA 1909 május 5-én Szerepen, 1446 számú gyűrűvel mint öreg madarat, mely valószínűleg fészkelőhely után kutatva egy kovácsműhelyben fogságba került s egy másikkal, valószínűleg akkori párjával együtt lett megjelölve. Fészkelve találta a jelölési háztól számított ötödik házban. 1911 május 28-án; hogy párja gyűrűs volt e, nem lehetett megállapítani.

12. *Füstifecske*. Jelölte MÜLLER PÉTER 1908 június 19-én Újbessenyőn, mint öreg madarat párjával együtt, 887 számú gyűrűvel. Ugyanabban a fészekben fészkelve találta 1911 aug. 4-én, párján azonban most már nem volt gyűrű.

13. *Molnárfecske*. Jelölte MÜLLER PÉTER 1909 július 15-én Újbessenyőn. 1149 számú gyűrűvel mint fészkelő madarat. Ugyanabban a fészekben fészkelte 1911 június 29-én.

Nagyjában tehát az eddigi eredményeket adták a fecskejelölések, mert most sincs eldöntve az a kérdés, hogy az ivarérettségüket elért fiókák csak a szülőföld környékén települnek-e meg, vagy esetleg ettől távolabbra eső vidékeken is? Új eredmény volna a párok összetartásának kimutatása, de ez se sikerült teljes mértékben, habár maga a tény igen valószínűnek látszik.

A párok összetartása és a régi fészkekhez éveken át történő visszatérés egy esetben a *sarlósfecske* nézve kétségtelenül bebizonyult, SCHMIDHOFFENI TSCHUSI VIKTOR lovag kísérletei révén, a melyeket halleini villájában végzett s az Ornith. Monatsschrift 1911. évfolyamán. 340. 341. lapjain közölt. Megfigyeléseinek rövid kivonata a következő:

varna, 1¹/₂ Kilometer vom Markierungsorte entfernt.

9 Gezeichnet am 22. Juli 1910 als alter Vogel mit Ring Nr. 4435 in Tavarna; aufgefunden im Sommer 1911 im Meierhofe Tavarnamező.

Unsere übrigen Daten sind folgende:

10. *Rauchschwalbe*. Gezeichnet als Brutvogel von BELA v. RÁCZ in Szerep am 18. Juli 1909 mit Ring Nr. 2975: der Vogel wurde am 30. April 1911 in demselben Neste brütend angetroffen, in welchem er vor zwei Jahren gezeichnet war.

11. *Rauchschwalbe*. Gezeichnet als alter Vogel, welcher wahrscheinlich auf der Suche nach einer Brutstelle in einer Schmiedewerkstätte in Gefangenschaft geriet und mit einer anderen Rauchschwalbe, dem mutmasslichen Paare zugleich gezeichnet wurde, von BELA v. RÁCZ am 5. Mai 1909 in Szerep mit Ring Nr. 1446. Als Brutvogel aufgefunden am 28. Mai 1911, fünf Häuser vom Markierungshause entfernt; ob auch sein Paar beringt war, konnte nicht festgestellt werden.

12. *Rauchschwalbe*. Gezeichnet als alter Vogel mitsamt seinem Paare von PETER MÜLLER am 19. Juni 1908 in Újbessenyő mit Ring Nr. 887. Wurde am 4 August 1911 in demselben Neste brütend aufgefunden: sein Paar hatte jedoch diesmal keinen Ring mehr.

13. *Mehlschwalbe*. Gezeichnet als Brutvogel von PETER MÜLLER am 15. Juli 1909 in Újbessenyő mit Ring Nr. 1149. Brütete am 29 Juni 1911 in demselben Neste.

Im grossen und ganzen ergaben daher die Schwalbenmarkierungen die bisher schon bekannten Resultate, indem es auch jetzt noch nicht entschieden ist, ob sich die fortpflanzungsfähigen Jungen behufs Nistens nur am Geburtsorte oder aber auch in weiter liegenden Gebieten ansiedeln? Ein neues Resultat wäre der Nachweis einer Dauerehe der Paare, doch ist auch dieser nicht ganz gelungen, obwohl die Tatsache selbst sehr wahrscheinlich ist.

Eine Dauerehe zwischen den Paaren und eine Jahre hindurch erfolgende Besiedelung des alten Nestes wurde in einem Falle durch die Versuche von VIKTOR RITTER VON TSCHUSI zu SCHMIDHOFFEN an seiner Villa in Hallein für ein *Seglerpaar* ganz unzweifelhaft erwiesen. Der kurze Auszug seiner Resultate, welche auf p. 340, 341 der Ornith. Monatsschrift 1911 veröffentlicht wurden, lautet wie folgt:

1909-ben a ♀ a 2590 számú gyűrűt kapta.

1910-ben ugyanaz a ♀ fészkel a régi fészekben, párja ezúttal a 2396 számú gyűrűt kapta.

1911-ben ugyanez a pár ugyanabban a fészekben fészkel.

Az eddig felsoroltakon kívül oly fajokról is kaptunk adatokat, melyek a jelölt mennyiség csekély volta miatt egyelőre inkább csak alkalmiakként minősíthetők, de azért a vonulási kutatás fejlesztéséhez ezek is szolgáltatnak adalékokat. Az idevonatkozó adatok a következők:

Seregély. Jelölte 1911 június 23-án SIPOS ANTAL Körnenden mint fiókát, 4753 számú gyűrűvel. Az Országos Állatvédő Egyesület értesülése szerint lelőtték 1911 július 23-án Alsórönök községben, 30 kilométernyire nyugati irányban a jelölési helytől.

Kékrécsse. Jelölte 1909 július 5-én FERNBACH KÁROLYNÉ Babapusztán, mint fiókát 1807 számú gyűrűvel; lelövetett 1911 május 20-án Beodra közelében, Torontál megyében, kb. 90 kilométernyire keleti irányban. Az értesítést és a gyűrűs lábat KARÁTSONYI ANDOR beodrai uradalmának köszönjük.

Vízityúk. Jelöltem 1910 június 17-én a Lukácsfalva mellett elterülő Carska bara taván, 1378 számú gyűrűvel; lelövetett 1911 október havában Susákon, Fiume mellett. Ismeretlen helyről érkezett telefonüzenet s így a közelebbi részletekről nem tudakozódhattunk.

Békászó sas. Öreg madár. Jelölte 1911 aug. 7-én SPIESS ÁGOSTON Nagyszebenben, 252 számú gyűrűvel; tört szárnynyal elfogta 1911 aug. 23-án SILL PÉTER Nagydisznódon, a jelölési hely tőszomszédságában

Egerészölyv. Öreg madár. Jelölte 1910 december 30-án SPIESS ÁGOSTON 240 számú gyűrűvel; elevenen elfogták egy-két nap múlva a jelölési helyén Nagyszebenben. Az adatokat a jelölő és KAMMER A. küldték meg.

Vörösvérese. Öreg madár. Jelölte 1911 június 4-én SPIESS ÁGOSTON 883 számú gyűrűvel. Elevenen elfogta még ugyanazon nap a

Im Jahre 1909 erhielt das ♀ den Ring 2590.

Im Jahre 1910 nistete dieses ♀ an der alten Brutstelle; das Paar erhielt in diesem Jahre den Ring 2396.

Im Jahre 1911 brütete das nämliche Paar in dem nämlichen Neste.

Ausser den schon erwähnten erhielten wir auch noch über solche Arten einige Daten, welche mit Hinsicht auf die geringe Anzahl der Markierungen mehr als gelegentliche aufgefasst werden könnten, zur Weiterförderung der Zugsstudien aber dennoch Beiträge ergeben. Die bisherigen Daten sind folgende:

Star. Als Nestling gezeichnet von ANTON SIPOS in Körnend am 23. Juni 1911 mit Ring Nr. 4753. Laut der Benachrichtigung seitens des Landes-Tierschutzvereins wurde derselbe am 23. Juli 1911 in Alsórönök, 30 Kilometer westlich vom Markierungsorte, erlegt.

Rotfussfalke. Gezeichnet als Nestling am 5. Juli 1909 von FRAU KARL v. FERNBACH in Babapuszta mit Ring Nr. 1807; wurde am 20. Mai 1911 bei Beodra, Kom. Torontál, ungefähr 90 Kilometer östlich vom Markierungsorte erlegt. Die Nachricht, sowie den beringten Fuss verdanken wir der ANDREAS v. KARÁTSONYISCHEN Herrschaft in Beodra.

Teichhuhn. Gezeichnet von mir als Nestling am 17. Juni 1910 in der bei Lukácsfalva gelegenen Carska bara mit Ring Nr. 1378; erlegt im Oktober 1911 in Susak bei Fiume. Die Kunde wurde uns von unbekanntem Orte telephonisch mitgeteilt und liessen sich deshalb nähere Details nicht ermitteln.

Schreiadler. Alter Vogel. Gezeichnet von AUGUST v. SPIESS am 7. August 1911 in Nagyszeben mit Ring Nr. 252; mit gebrochenem Flügel aufgefunden am 23. August 1911 in Nagydisznód von PETER SILL in unmittelbarer Nachbarschaft des Markierungsortes.

Mäusebussard. Alter Vogel. Gezeichnet am 30. Dezember 1910 von AUGUST v. SPIESS mit Ring Nr. 240; nach 1—2 Tagen lebend gefangen am Markierungsorte Nagyszeben. Die Daten erhielten wir vom Markierer selbst und von A. KAMMER.

Turmfalke. Alter Vogel. Gezeichnet am 4. Juni 1911 von AUGUST v. SPIESS mit Ring Nr. 883. Lebend gefangen an demselben Tage

jelölés helyén Nagyszebenben Toldi Á., a ki a madarat újból szabadon boesátotta.

Az itt felsorolt adatok közül a legérdeke-
sebb kétségtelenül az, mely a *kékvércsére*
vonatkozik s erre a fajra nézve is bebizo-
nyítja, hogy az ivaréret fiókák nem mindig
a szülőföldre térnek vissza, hanem ettől kisebb-
nagyobb távolságra is települnek meg fész-
kelés céljából. Habár a jelentés nem említi,
hogy a szóbanforgó kékvércse az elejtés
helyén fészkelő madár lett volna, a május
20-iki dátum alapján alig lehet ezt kétségbe
vonni.

A *vízityákra* vonatkozó adatról nem lehet
eldönteni, hogy vonulásra vagy megtelepülésre
vonatkozik-e? Mint vonulási adatnak az rontja
le a jelentőségét, hogy nem lehet megállapí-
tani, honnan indult a madár? Mert hiszen
nem bizonyos, hogy az 1909-ben megjelölt fióka
1910-ben visszatért a Carska barába. Hiányzik
tehát a kellő alap az egyébként érdekes
adatnak a kutatás számára való értékesítésére.

A jelölési kísérleteket végző megfigyelőink
a vonuló madarakon kívül az állandó, ill.
kóborló madarakra is kezdik kiterjeszteni a
kutatást, annak a megállapítására, hogy a
télien át itt előfordulók állandóak-e nálunk
vagy sem? Egyelőre még csak a *szénczinégé-
ről* vannak idevágó eredmények, melyek főleg
PAWLAS GYULA eperjesi megfigyelőnkől szár-
maznak. 1911 február havában az 1908
december havában megjelölt szénczinégék
közül 5, az 1909 február havában megjelöltek
közül 1, s az 1910 februárban megjelöltek
közül 6 példány került kezébe. Mindezek a
szénczinégék az etetőre járnak és ott lesznek
elfogva. Látható ebből egyrészt az, hogy az
elfogás ténye nem riasztja vissza őket, hogy
ezután is látogassák az etetőt, másrészt
pedig az, hogy igen sok példány éveken át
ugyanazt az etetőt látogatja, szóval télen át
ugyanazon a környéken tartózkodik. Már most
csak azt kellene eldönteni, hogy nyáron át
is ezen a környéken tartózkodnak-e. illetőleg
fészkelnek-e itt, vagy pedig távolabbi vidé-
kekre vonulnak-e s csak a tél idejére látog-
gatnak-e el a már ismert, a táplálkozást biz-
tosító területre?

am Markierungsorte Nagyszeben von A. Toldi
der den Vogel freiließ.

Von den hier angeführten Daten ist das
interessanteste dasjenige, welches sich auf
den *Rotfussfalken* bezieht, und auch für diese
Art den Beweis liefert, dass die fortpflanzungs-
fähigen Jungen nicht immer zum Geburtsorte
zurückkehren, sondern behuts Nistens auch
weitergelegene Gebiete besiedeln. Obwohl in
dem Berichte nicht angegeben ist, dass dieser
Rotfussfalke am Orte der Erlegung Brutvogel
gewesen wäre, so kann dies auf Grund des
20. Mai Datums kaum bezweifelt werden.

Von der auf das *Teichuhn* bezüglichen An-
gabe lässt es sich nicht entscheiden, ob sich
dieselbe auf Zug oder Besiedelung bezieht.
Als Zugsdatum verliert es übrigens auch da-
durch die Bedeutung, weil man nicht weiss,
welches der Ausgangspunkt war? Es ist
nämlich durchaus nicht sicher, dass der im
Jahre 1909 markierte Jungvogel im Jahre
1910 wieder in die Carska bara zurückkehrte?
Es fehlt daher die nötige Grundlage zur
wissenschaftlichen Verwertung der ansonsten
sehr interessanten Angabe.

Unsere Markierungs-Mitarbeiter beginnen
die Versuche neben den Zugvögeln auch auf
unsere Stand- und Strichvögel auszudehnen,
um festzustellen, ob die im Winter bei uns
vorkommenden Individuen tatsächlich auch
ständig sind oder nicht? Vorläufig besitzen
wir erst über die Kohlmeise diesbezügliche
Resultate, welche vornehmlich von unserem
Beobachter in Eperjes JULIUS PAWLAS her-
stammen. Im Feber 1911 fand er 5 Kohl-
meisen, welche noch im Dezember 1908 beringt
wurden, ein Exemplar von jenen, welche im
Feber 1909 und 6 Stücke von jenen, welche
im Feber 1910 Ringe erhielten. All diese
Kohlmeisen besuchen den Winterfütterungs-
apparat und werden dort eingefangen. Es ist
hieraus einerseits ersichtlich, dass sie durch
das Einfangen nicht davon abgehalten werden,
den Fütterungsapparat auch fernerhin zu be-
suchen, andererseits dass viele Exemplare Jahre
hindurch dieselbe Futterstelle besuchen, mit
einem Worte immer in derselben Gegend über-
wintern. Es sollte nun noch entschieden werden,
ob sich diese Exemplare auch während des Som-
mers hier aufhalten, oder aber ob sie weiter nach
Nord en ziehen und nur zur Winterszeit diese
schon bekannten Nahrungsgebiete besuchen?

Hasonló esetről ad hírt DR. MAUKS KÁROLY Algyógyon. Az 1910 okt. 18-án a lakásban fogságba került és megjelölt *szénczinege* 1911 okt. 31-én ugyanabban a lakásban újra fogságba került. Helyismeretét avval is elárulta, hogy nem repült vadul az ablaknak s így a megfogásnál semmiféle sérülést se szenvedett. Itt is fölmerül a kérdés, hogy hol fészkel ez a szénczinege? A további megfigyelés, valamint a jelölések fokozottabb végzése ebben a kérdésben is bizonyára éppen olyan érdekes és értékes eredményeket fog szolgáltatni, mint a vonuló madarakkal folytatott kísérletek. Bizonyosnak látszik az is, hogy az eredmények kölcsönösen kiegészítik egymást és együttesen biztosabb alapot nyújtanak majd madárvilágunk oekológiájának megismeréséhez, mint a esakis vonuló madarakra vonatkozó kísérleti eredmények.

Összefoglalva az idei év madárjelölési eredményeit, megállapítható, hogy bár ezúttal is sok új és beeses adattal gyarapították oekológiai tudásunkat, mégis távol vagyunk még általános érvényű törvényszerűségek kimondásától. A szükséges adatok megszerzésének különféle nehézségei igen meglassítják az előrehaladás menetét, melyet még a tömeges jelölés se tud észrevehetően meggyorsítani. Hozzájárul ezekhez még az a körülmény is, hogy minden egyes faj más és másképpen viselkedik, az ő sajátlagos oekológiájának megfelelően, úgy hogy az eredmények összegzése esakis akkor viheto keresztül, ha az egyes fajokra vonatkozó ismeretek már bizonyos fokot elértek. Az utóbbinak a lehetősége pedig meg van adva azért, hogy jelenleg a magyar kísérletekkel egyidejűleg ugyanazokra a fajokra vonatkozó kísérletek folynak egész Európában, minek következtében megszűnik az eredmények lokális vagy alkalmoszerű jellege s az illető faj oekológiája egyetemes viszonylatban is megállapítható.

Über einen sehr ähnlichen Fall berichtet Dr. KARL MAUKS in Algyógy. Eine am 18. Oktober 1910 in der Wohnung eingefangene und markierte *Kohlmeise* fing sich am 31. Oktober 1911 wieder in derselben Wohnung. Dieselbe verriet ihre Ortskenntnis dadurch, dass sie nicht ungestüm an das Fenster flog und deshalb beim Einfangen keinerlei Schaden nahm. Auch hier taucht die Frage auf, wo brütet diese Kohlmeise? Die weitere Beobachtung, sowie das in erhöhtem Masse fortgesetzte Beringen wird jedenfalls auch in dieser Frage ebenso wichtige als interessante Resultate liefern, wie die mit Zugvögeln gemachten Versuche. Es ist als gewiss anzunehmen, dass sich die Resultate gegenseitig ergänzen werden und zur Klärung der Ökologie unserer Vogelwelt eine sicherere Basis ergeben werden, als wenn die Versuche nur auf die Zugvögel beschränkt wären.

Die Ergebnisse der heurigen Vogelmarkierungen zusammenfassend, kann soviel ausgesprochen werden, dass obwohl unser oekologisches Wissen auch diesmal viele neue und wertvolle Bereicherungen erhielt, wir noch immer sehr weit davon entfernt sind, allgemein gültige Gesetzmässigkeiten aussprechen zu dürfen. Die verschiedenen Schwierigkeiten im Erwerben der nötigen Daten verlangsamten den Gang des Fortschrittes ungemein und kann derselbe auch durch massenhaft durchgeführte Markierungen nicht wesentlich beschleunigt werden. Hier spricht auch noch der Umstand mit, dass sich jede Art ihrer speziellen Ökologie entsprechend anders verhält, so dass eine Zusammenfassung der Resultate erst dann durchgeführt werden kann, wenn unsere Kenntnis über die einzelnen Arten schon ein gewisses Mass erreicht hat. Die letztere Möglichkeit ist dadurch geboten, dass mit den ungarischen Versuchen gleichzeitig und auch für dieselben Arten in ganz Europa Experimente gemacht werden, weshalb den Resultaten der lokale und gelegentliche Charakter weggenommen wird und die Ökologie der betreffenden Art auch in universalen Relation festgestellt werden kann.

Megjegyzés. A m. kir. Ornith. Központ megtette az első lépést arra nézve, hogy délafrikai barátainkat és társainkat, a kik az odavaló Ornithologiai Uniónak tagjai, rábírja a fehér gólya — *Ciconia ciconia* L. — ottani viselkedésének megfigyelésére és tapasztalataik közlésére. A megfigyelés fő mozzanatai a következők volnának:

I. Megérkezés Délafrikába, lehetőleg szimultán megfigyelések alapján.

II. A madár viselkedése, a míg ott tartózkodik.

III. A madár el-, illetőleg visszavonulása tulajdonképpen hazája felé (északnak).

IV. A bennszülöttek viselkedése a gólyával szemben, hogy fogyasztási ezéből lövik-e?

Bizonyos, hogy ezek az egyidejűleg végzett megfigyelések — a mennyiben létesülhetnek — fontos eredményeket nyújthatnak.

HAAGNER ALWIN úr a „South African Ornithologists Union“ tiszteletbeli titkára és pénztárosa kezdi meg majd a sort. Budapest, 1911 november végén

HERMAN OTTÓ,
a Kir. M. O. K. igazgatója.

Bemerkung. Die Königl. Ungarische Ornithologische Centrale unternahm den ersten Schritt, welcher bezweckt, unsere Freunde und Kollegen in Südafrika, die der dortigen Ornithologischen Union angehören, zu bewegen: damit sie dem Verhalten des weissen Storches — *Ciconia ciconia* L. — Aufmerksamkeit widmen und ihre Erfahrungen publizieren. Die Hauptmomente der Beobachtung wären:

I. Ankunft auf südafrikanischem Gebiet, möglichst simultan beobachtet.

II. Verhalten des Vogels während des Aufenthaltes.

III. Ab- resp. Rückzug des Vogels zur eigentlichen Heimat (gen Norden).

IV. Verhalten der Eingebornen dem Storche gegenüber: ob er geschossen und verzehrt wird?

Es liegt auf der Hand, dass — wenn die Sache gelingt — wir von dieser korrespondierenden Beobachtung wichtige Aufschlüsse erhoffen können.

Herr ALWIN HAAGNER, Honorär-Sekretär und Schatzmeister der „South African Ornithologists Union“, wird den Anfang machen.

Budapest, Ende November 1911.

OTTO HERMAN,
Dir. der Königl. U. O. C.